

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

ONBEŞ GÜNLÜK TARAFSIZ SİYASET İKTİSAT KÜLTÜR DERGİSİ

1. Şubat. 1957 — 60 Kuruş — Cilt VI.

Sayı : 69

Tel : 27531 — Posta Kutusu 131 — Ankara

İÇİNDEKİLER

İÇ POLİTKAMIZDA ASIL İHTİYAÇ	1	Bir Ormancı Köyünde Gelir - Gider Tablosu	HARMANDALIOĞLU	14
ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI :		AYIN HUKUKİ HABERLERİ		15
Bir Demokraside Vatandaşın ve Muhalefetin Hakları; Demoklesin Kılıcı ve Bir Fakülte; C. H. P. Meclis Tebliği; Sovyet Gençliğinin Huzursuzluğu; Doğru Söz; Sendikalarımız Hakkında Yeni bir Kanun Tasarısı; Şeker Fiatlarının Düşündürdükleri; Ziraat Bankamızın Yeni Yıl Faaliyeti; Birliğin Sonu; Yeni Amerikan Bütçesi ve Türkiye; Niçin Toplanmışlardı? Keşmir Meselesi; Polonya Seçimleri	3—10	OKURLARIN FORUMU :		
İNCELEMELER :		Aydınlara Dair (İ.K. Serçe); Fikirde Karar ve Samimiyet (C.O. Tütengil); Öğretmenliğe Dair (İ.H. Nudralı); Rock'n Roll ve Strip Tease (İ.N. Franko); Sanat Meselelerimiz (A. Elderoğlu)		15—18
Türkiye'de Orta Sınıfların Üç Devri		NE DİYORLAR :		
Şerif MARDİN	11	Sovyetler Birliği ve Yakın Doğunun Müdafaası	İzaac LENDEN	18
Vekâlet Emrine Almanın Hakiki Sebebi. Dr. Muammer AKSOY	12	KÜLTÜR ve SANAT :		
		Okuyucu Mektupları ... Mümtaz SOYSAL		20
		Edebiyat : Şiirimizde Eski Bir Yeni	Turgut UYAR	21
		Müzik : Toscanini Öldü; Bizet Öldü; Saygısız Dinleyiciler; İki Olay ... Bedii SEVİN		22

İÇ POLİTİKAMIZDA ASIL İHTİYAÇ

Son on yıl içinde Türk politikasına hakim olan tema'lar nedir şekillerde bir sualle karşılaştık, buna fazla tereddüt etmeden, "Hürriyet ve Kalkınmadır" diye cevap verebiliriz. Hakikaten, yalnız Türkiye için değil, fakat İkinci Büyük Dünya Harbini takip eden devre içinde, "Hürriyet ve Kalkınma" tema'sı, dünyanın büyük bir kısmı için yegâne parola haline gelmiştir. Bunun, bir bakıma Rusya, Çin ve Peykleri içinde doğru olduğunu söyleyebiliriz. Çinde, peyklerinde ve diğer bazı demirperde memleketlerinde bugün yerleşmiş olan komü-

nist diktatörlüğü, başlangıçta kua-mintang istibdadından, Orta ve doğu Avrupanın harpten evvelki tefessüh etmiş, faşist ve yarı faşist idarelerinden kurtulmak için çalışan hürriyet hareketleriyle işbirliği yapmıştır. Hindistan gibi, bilgili ve ileri görüşlü aydınları, siyasi liderleri sayesinde komünist diktatörlüğüne sürüklenmiyen bir memleket-te, "Hürriyet ve Kalkınma" millî siyasetin başlıca iki temeli olmuştur. Hindistanı örnek alarak diğer Asya memleketlerinde de aynı durumu görmekteyiz.

1946 dan itibaren bugünkü idareyi işbaşına getiren büyük halk ha-

reketi, şuurlu veya yarı şuurlu bir halde, arkasından gittiği liderlerden bu hedefleri tahakkuk ettirmesini istiyordu. Harp içinde duraklayan ve gerileyen millî kalkınmanın sür'atle tahakkuk ettirilmesi arzusu yıllardır memlekete hâkim olan zor idaresinin, bilhassa harp yıllarında adeta bir polis devleti şekline girmesi yüzünder: halkın hür bir idareye olan hasretinin artışı, son on yıllık devre içinde millî politikamızın dinamiğini teşkil eden unsurlardı.

Mevcut idare, kendisini iş başı-

na getiren bu kuvvetleri, tamamen israf ettiğini 7 yıllık iktidar devresi sonlarında artık açıkça göstermeye başlamıştır. Bugün hürriyet arzusunu tahakkuk ettirme mes'uliyetiyle işbaşına gelenler, dünyanın diğer kısımlarında hukuk devleti kavramıyla bağdaşmayan baskı ve tehditlerin Türkiye'ye birer birer getirilmesini de doğru yoldan almışlardır. Bugün, siyasi parti mensupları, gazeteciler fikir adamları gibi, bir demokraside en mühim amme hizmetlerini görenler, artık bir eğlence yerinde eğlenirken, bir dostunu ziyaret ederken, polis hürriyetine müdahale edip edemeyeceğinden emin değildir. Faaliyet sahalarını nerde başladığı nerde bittiği belli olmayan müphem suçlar ve yasaklar kaplamıştır. Resmî ağızlarda, hür dünya memleketlerinde duyulmayan bazı sözler işitilmeye başlanmıştır: "Kütlelerin istediği hürriyet değil, ekmeğindir. Biz mahdut bir ekalliyetin ihtiyacı olan konuşma, tartışma, tenkid hürriyeti gibi bir memleket için lüks olan bazı manevî ihtiyaçlardan önce, büyük kütlelerin acil maddî ihtiyaçlarını düşünmek zorundayız!"

Totaliterizme kayışın esbabı mucibesi olarak önümüze sürülen "görülmemiş kalkınma" edebiyatının hakikî mahiyeti, bunu bir zamandır farkedilen aydınlardan sonra, halk tarafından da daha iyi görülmeye başlanmıştır. Üç yıldır 1953 deki seviye altında kalan hakikî millî gelir, ferd başına düşen gelir hacmindeki gerilemeler, "sür'atle kalkınıyoruz" sözünün esassızlığını en objektif delilleriyle herkese anlatmış bulunmaktadır. "Şantiye haline gelen vatan sathı, görülmemiş cihazlanma" sözleri gerisindeki hakikatin, hiç de resmî propagandanın iddia ettiği gibi olmadığı, güncel olarak daha iyi anlaşılacaktır. Türkiye'nin, yakın komşularımız dahil dünyada hakikaten gelişen bir çok memlekettten daha düşük bir nisbette cihazlanmakta olduğunu, hiç olmazsa aydın Türk efkârı artık görmeye başlamıştır. Dört yıldır arka arkaya devam eden, darlıklar, yokluk ve sıkıntılar, en basit halkta bile, "Kalkınan Türkiye'nin parlak istikbali" parolasına karşı bir şüphe uyandırmıştır. Hükümetin bu konudaki tutumu, artık gittikçe daha az insanı ikna edebilmektedir. Evvelâ muhalefetin, daha sonra vurucu tüccarın kötülüğüne atfedilen iktisadî sıkıntıların, aslında bambaşka kaynaklardan geldiğini halk

bugün daha iyi görmeye başlamıştır. Plâna ve programa bağlı olmadığını tekrarlamakta olan bir hükümetin, "pek yakında erişilecek iyi günlerin müjdesini" neye dayandığını mantıken kestirebilmek artık çok zorlaşmaktadır. Hükümetin iktisadî sıkıntıların mevcudiyetini, kalkınma gayesiyle girişilen işlerdeki aksamaların sebeplerini kabul edip araştırmaya yanaşmayı, mevcut tutumun daha da hız kazanarak ilerleyeceğini bize ifade etmektedir. Hükümet, aksaklıkların soğuk kanlı bir muhasebesine ve ilmî tahlilince yanaşmayacak bir zihniyeti kendine empoze etmiş görünmektedir. Kurtuluşu, olağanüstü hadiselerden, gösterişli fakat temelsiz, sıhhati meşhûk işlerden beklemektedir. Geminin takip ettiği seyri, pusula, rüzgâr istikameti ve harita gibi maddî ve müsbet mutalardan takip eden ilim mensupları için, bu tutumun ve gayretin ümitsiz bir çabalama olduğunu söylemek zor değildir.

İktidar partisi, Türk halkının hürriyet içinde gelişme arzusunu tahakkuk ettirememiş bir ekip olarak, bugün karşımızdadır. Türk iç politikasının müstakbel gelişmeleri, son yılların siyasi hadiselerinin dinamizmini teşkil eden unsurları: ne şekilde kanalize edileceğine bağlıdır. Başarısızlığa uğriyan ve herkesi ümit kırıklığına sevkeden iktidar partisi, artık muhalefet için büyük bir şans vermiştir. Bütün mesele, muhalefet ekiplerinin, halkın hürriyet ve kalkınma arzusunu gerçekleştirebilecek bir alternatif teşkil edip etmeyeceğindedir. Bugün dertlerimizin asıl kaynağının, ilim, bilgi ve ihtisasa hürmetsizlik, keyfi, hiç bir ciddi tetkike dayanmadan iş görme arzusu ve itiyadı olduğunu daha iyi görüyoruz.

Bugün halkta ve aydınlarda sarsılan güveni iade edecek, hürriyet içinde kalkınma arzusuna samimî tercüman olacak bir siyasî teşekkül ve hareket, önümüzdeki yıllarda Türk politikasının gidişine hâkim olacaktır. Böyle bir siyasî hareket herşeyden evvel, Türk politikasında, güven ve samimiyeti, tolerans, sevgi ve anlayışı, deruni inançlardan doğan medenî cesareti, bilgi ve ihtisasa hürmet ve ondan istifade ihtiyadını tesis etmekle mükelleftir. Bugün halkın hayal sukutu ne kadar derin, şikâyeti ne kadar büyük olursa olsun o, on yıl evvel, beş yıl evvel, toleranssızlığıyla, cesaretsizliğiyle, bilgi ve ihtisasa hürmetsizliğiyle halkın hafızasında iz bırakan şahsiyetlere ve zümrelere inanmamaktadır ve inanmayacaktır. Bugün iktidarın başarısızlıklarından istifade edip, şeker, petrol, ek-

mek sıkıntılarını vesile ittihaz ederek hükümeti yıpratmanın, halkta uyanan şüphe ve ümitsizliği giderebileceğini sanmak bir hayaldir. Bugün Türk politikasında hükümet nasıl bir çıkmaza saplanmışsa, muhalefet de aynı derecede bir çıkmazdadır. Muhalefetin içinde bulunduğu çıkmaz, hükümetin başarısızlıklar serisiyle kendiliğinden hallediliverecek cinsten değildir.

Muhalefet, Türkiye'nin kısa ve uzun vadeli meseleleri üzerinde kesif bir zihni faaliyete girişmeden, içinde yüzdüğü bu çıkmazdan kurtulamayacaktır. Bugün muhalefet partilerinin, Türkiye'nin gelişme ve kalkınma hedeflerini, bunlara erişmek için takip edilecek metodları iyice düşünmüş, bunlar üzerinde kâfi bir vuzuha erişmiş olduklarını iddia etmek zordur. Münferid söz lü sorular, umumî siyasi beyanatlar dışında muhalefet partilerinin sistemli, insicamlı bir düşünce ve hal tarzına ulaştıklarına el'an şahit olamıyoruz. Türkiye'nin iktisadî gelişmesi için takip edilecek ana yol nedir? halkın ekseriyetinin asgarî geçim seviyesi altında bir hayat sürmesinin önlenmesi için, nasıl bir iktisadî ve içtimai değişme sistemi tatbik edilecektir? İktisat ve Maliye politikasının uzun ve kısa vadeli hedefleri, ziraat, sanayi ve diğer sektörlerde beklenen değişme, gelişme ve yatırımların hacmi ve istikametleri ne olmalıdır? Bunlar tesbit edilmeden atılan adımlar bizi nereye götürmüştür ve götürmektedir? Takip edilen hedeflerle, kullanılan vasıtalar arasındaki tenakuzlar nelerdir? V. s. gibi şümüllü bir çok meseleler ortada henüz bir düşünme ve araştırmadan mahrum bir şekilde cevap beklemektedir.

İktisadî cephede, gelişme ve kalkınma hedeflerimizi ilgilendiren konulardaki bu karanlık, diğer noktalarda da aynen mevcuttur. Meselâ eğitim, meselâ amme idaresi konularını ele alalım: Demokratik düzenin yerleşmesi bakımından eğitimimizin temel meseleleri, etraflı ve sistemli bir görüş ve kavrayıştan el'an mahrum bulunmaktadır. Son iki Forumda belirtildiği gibi, demokratik gelişmeye temel teşkil edecek ilk öğretim faaliyeti gereken tempoda cereyan ediyor mu? Hamleyi yavaşlatan ve aksatan başlıca problemler nelerdir? Teknik ve meslekî eğitim, iktisadî kalkınma ve gelişme politikamızla koordine bir şekilde mi cereyan ediyor? Lise ve Üniversite öğretimi, genişleyen, çeşitlenen ve zenginleşen bir içtimai düzen ve iktisadî bünyenin problemlerine cevap verecek şekilde yürüyor mu? İleri bir içtimai düzenin şart koştuğu, araştıran, karar veren ve hür düşünen bir aydınlar ordusu yetiştirilmesinde, üniversitemiz rolünü görebiliyor mu? Karşılaştığı problemler nelerdir? Bunlar için Türkiye'de teknik yardım faslından yabancılarla işbirliği yapan çeşitli en aşağı bir düzine proje ve teşebbüs vardır. Bunlar Türkiye'de ne istiyorlar? Türkiye dış

alemin tecrübelerini, kendi bünyesine nasıl nakletmeye çalışıyor, neler istiyor, ne gibi meselelerle karşılaşılıyorlar, aksayan cep heler neler?

Aynı şekilde, amme idaresi, teşkilât ve personel meselelerinde, modern ve gelişen bir devletin, hür ve mes'ut vatandaş kütlelerinin ihtiyaçlarına cevap verecek yenilikler neler olmalıdır? Bunlar uzun tetkik ve araştırma istiyen konulardır. Bu sahada yapılmış düzinelerle araştırma ve yayın vardır. Siyasî partilerimiz, batılı manada bir demokratik düzen peşinde koşarlarken, batılı tarzda çalışma usullerine kendilerini alıştırmalıdır. Yalnız sözlü soru veren ve basına demeçte bulunan, profesyonel politikacılıkla, bir memlekette siyasî istikrarın tesis edilemeyeceğini bilmelidirler. Siyasî partilerin kurmay çalışmasına ihtiyaçları vardır. Siyasî partiler, 52 sayılı Forum-

da çıkan bir iktibasla, 63 üncü sayıdaki bir ders özetinde anlatılan tarzda bir araştırma, yayın ve eğitim servisine kavuşmalıdırlar. Araştırma, düşünme ve tedkik yapılmayan bir siyasî hareketin, buz üstüne yazı yazma nevinden bir iş olacağı daima hatırlanmalıdır.

Türk halkının gayri ciddi politikacıdan, durmadan birbirini tutmaz, sathî ve boş beyanlarda bulunan, klişeleri tekrarlayan profesyonel politikacı tipinden bıktığını kabul etmeliyiz. Türk halkı devlet idaresinin ciddi bir iş olduğunu, asırlar süren imparatorluklar kurmak suretiyle, bir iç güdü olarak hissetmektedir. Bugün politikacıya karşı sarsılan güveni, onun karşısına bilgili, vekarlı ve sorumluluk hissine sahip devlet adamları çıkarmak suretiyle tesis etmek zorundayız. Kadrolarında bu tarz bir personel stoku tesis eden, çalışmalarında dev-

let idaresinin vekar ve ciddiyetini halka hissettiren bir siyasî hareket için bu memlekette istikbal vardır. Ciddî çalışmayı, ilmi araştırmayı küğümseyen ve tezyif eden zihniyetin bu memleketi içinden çıkılmaz istikrarsızlığa sürükleyeceğini teslim edelim. Partilerimiz içinde işi ciddi tutmak isteyenleri teşvik edelim, onlara yardım edelim. Hiç bir zaman "bu bir partimî, yoksa akademi mi" tarzında, politikada ilim akıl ve bilgi düşmanlığını teşvik eden beyanlarda bulunmayalım. Bu derginin daima tekrarladığı gibi, bu memleketin kurtuluşu, şu veya bu şahsın yahut zümrenin iktidara geçmesine değil, fakat bir zihniyet ve metodun devlet idaresine yerleşmesine bağlıdır. Bu metod ve zihniyet ise o devlet idaresi ve politikada ilmi düşünme ve araştırmadan istifade geleneğinin yerleşmesidir.

Onbeş Günün Notları

Bir Demokraside Vatandaşın ve Muhalefetin Hakları

Son zamanlarda memleketimizi ziyaret eden bir Amerikan heyeti ile, C. H. P. Genel Sekreterinin yaptığı görüşme, şiddetli bir iç politika tartışmasına yol açtı. Bu tartışma esnasında iktidar sözcüleri, Genel Sekreter hakkında en ağır ithamları, mutad hale gelen üslup ve tarzları ile günlerce tekrarladılar. Artık âmme efkârının çok iyi tanıdığı bu tarz ithamlar ve tartışma tarzı üzerinde, ayrıca durmaya lüzum görmüyoruz. Aydın Türk âmme efkârı, büyük ve vatanperver bir Partinin Genel Sekreterine, büyük mesuliyet mevkileri işgal etmiş bir devlet adamına karşı yöneltilen bu ithamlar ve hitap tarzı hakkında, en isabetli bir karar verecek olgunluktadır.

Bizim asıl üzerinde durmak istediğimiz nokta, bu münasebetle, bir demokraside vatandaş ve muhalefetin hak ve imtiyazlarını ilgilendiren bazı prensip meselelerinin ortaya çıkmış olmasıdır. Demokratik usullere uyan ve bunların geleneğini kurmuş olan memleketlerde, hükümetin salâhiyetleri, vatandaş ve muhalefetin hükümetten mustakil olan hüviyet ve statüsünün mahiyeti oldukça vazıhtır. Son zamanlarda vatandaş hürriyetlerini kısmıya doğru başlayan temayül sıfatı demokratik olmakla beraber muhalefeti tanımadığını söyleyecek kadar totaliter zihniyetini açıklamakta mahzur görmiyen hükümet tarzı, bu son hadisede

de dikkate şayân bazı tezahürler göstermiştir.

Başbakan bu konu üzerinde şunları söylemiştir: «İster muhalefet ister iktidara mensup olsun herhangi bir vatandaşın, hükümetin dışında adeta başka bir hükümetmiş gibi, beynelmil münasebetlere taallük eden işlerde temaslara ve müzakarelere girişmesi ve hususile gizli tutması hiç bir kitapta yazılı değildir... Ama gelen heyetin, bir müfettiş gibi hareket ederek vaziyeti bir de muhalefetten sorduğu veya muhalefetin bu maksatla görüşmeye davet edildiği zannını efkârı umumiyeye yaymak, hükümete tam bir itimat beslenmediği kanaatını yaratabilir... Bir nokta daha vardır: Eğer kendisini onlar çağırılmış iseler böyle bir hareket, hükümetten alınan malumatı muhtelif kaynaklardan tefsir ve murakabe-ye tâbi tutmak mânasına geleceği için, onun yerine ben bulunsam, bunu diplomatik nezaket icapları içinde kendilerine ih- sas etmek yolunu herhalde bulurdum... Türkiye bir partiye şöyle bir ima ve işarete bulunmak suretiyle, umumî siyaseti üzerine tesir icra edilecek bir memleket değildir. Herhangi bir devletin bu gibi yollarla onu kendi siyaseti istikâmetine icbar etmek fırsatını bulamaması lâzımdır... Teessürümü bir kere daha ifade ediyorum. Böylesine gayretlerin son olmasını tenenni-

ediyorum. Aynı zamanda bu gayretlerin son olmasını temin edecek tedbirlere meclis ve hükümet olarak teressül etmek gerektiğini de belirtiyorum. Bu memlekette iki ayrı hükümet yoktur. Bu iktidar buraya bir oyunla bir tertiple gelmemiştir Burada buluşumuzun sebebi, memleket çapında seçimlerin, 50-60 bin sandıktan çıkan reylerin bir neticesidir. Bu milleti bihakkin temsil etmekteyiz.»

TOTALİTER MEMLEKETTEN FARK:

Başbakan bu sözleriyle, hükümet temsilcilerinden başka hiç bir şahsın yabancı temsilcileriyle görüşmeyeceği, görüşmenin ancak hükümetten müsaade almak suretiyle olabileceği, aksi takdirde bunun devlet içinde devlet demek olacağı, yabancılar böyle bir teması arzu ederlerse bunun iç işlerimize bir müdahale olacağı yolunda, demokratik devlet anlayışının en iptidai prensipleriyle telifi mümkün olmayacak bir görüş ortaya atmaktadır. Dünyada bu görüşü titizlikle savunan ve tatbik eden memleketler el'an vardır. Rusya bunlar arasında tipik bir misaldir. 1 Ekim 1956 Tarih 61 sayılı Forum'da Sovyet Rusyada vatandaşların, ecebillerle temasının nasıl titiz bir şekilde kontrol edildiğine dair bir iktibas yapmıştık. Burada şöyle demektedir: «Ancak büyük güçlükler sayesinde bir Rus vatandaşı bir ecebabinin evinde yemek veya içki davetine icabet etmeye ikna edilebilir.. buranın vasat insanı bir yabancı ile doğrudan doğruya temas etmekten çekindiği gibi, devlet hesabına çalışan bir tercuman vasıtasıyla bu teması temin etmekten hatta daha fazla korkar.»

Geçen sayımızda da totaliter memleketlerde, hükümetin âmme efkârını tam inhisar altında tutmak için, yabancıların ve memleket hakkında bilgi ve malumat toplayan yabancı muhabirlerin ancak resmî makam-

larla temas etmeleri için tedbirler alındığını anlatan A. P. ajansı raporundan bahsetmiştik. Bütün bunlar vatandaşın düşünce ve faaliyeti üzerinde tam bir inhisar ve kontrol tesis etmek isteyen totaliter devlet nizamının mantıkî hareketleri olarak karşılanabilir.

Halbuki bir demokraside vatandaş ve muhalefet mensupları üzerinde böyle bir baskıya baş vurma, bu nizamın temel felsefesine aykırıdır. Hükümet devleti ve milleti temsil eden bir organdır. Yalnız devlet hükümet ve onu destekleyen ekseriyet partisinden ibaret değildir. Muhalefet, ekaliyet ve hususî vatandaşın da devlet içinde özel bir statüsü vardır. Bu mevki, muhalefet ve vatandaşa hükümet tarafından verilmemiştir. İşte bu yüzdendirki, meselâ İngilterede hükümet "majestenin hükümeti" muhalefet ise gene "majestenin muhalefeti" dir. Binanaleyh Muhalefet de devletin bir parçasıdır ve onu temsil eden unsurlardan biridir. Aynı sebepten dolayı, bir demokraside hükümet inhisarı yoktur. Bir tarafta ekseriyet partisinin kurduğu, mes'ul, karar ve icra makamında bir hükümet vardır. Öbür tarafta ise, idare mes'uliyeti olmamakla beraber, karar alan, tetkik eden, soruşturan tenkid eden, muhalefet partisinin kurduğu "gölge hükümet" vardır. Bir bakıma Başbakanın devlet içinde devlet diye şikâyet ettiği hal, her demokraside bir dereceye kadar mevcuttur. Nitekim Süveyş Harekâtı esnasında Hindistanda bulunan eski İngiliz işçi partisi başkanı Lord Atlee, Eden hükümetini bir yalancı memlekette şiddetle takbih eden konuşmalar yapmıştı. Bu yüzden İngilterede kimsenin aklından Atlee'yi itham geçmedi. Mevcut hükümet ekseriyet partisini kurduğu bugünün icra organı, muhalefetin gölge hükümeti ise, yarın milletin iş başına getireceği müstakbel ekseriyet partisini hükümetidir. Demokrasilerde muhalefetin rolü hakkında 15 Kasım 1956 tarih ve 64 sayılı Forum'da eski İngiliz Eğitim Bakanlarından K. Lindsay'nın S. Bilgiler Fakültesinde vermiş olduğu dersin hulâsası bu bakımdan dikkate değer tahlillerle doludur.

Bütün mesele, demokratik vetirenin esas felsefesini ruhlarımıza sindirebilmekte, onun icaplarına göre hareket edip etmediğimizi daima kontrol edebilmemizdir. Yoksa Kval İbni Suud gibi, «bu devlet benim kühürümün hakkıdır» faraziyesiyle hareket edilirse, tahammülsüzlük yalnız bir parti Genel Sekreterinin yabancı bir heyetle konuşmasına karşı değil, alâlade bir vatandaşın, şimdi Rusya'da olduğu gibi herhangi bir yabancıyla bile temas etmesine de teşmil edilebilir. Bu son hâdise de siyasi rejimimizin gelişme istikâmetinin ne yönde olduğuna dair ilgi çekicidir. Bunu aramızda vazih göremiyenler olsa bile, bir demokra-

side muhalefetin mevkiini, vatandaşların hak ve imtiyazlarını, kendi tecrübeleriyle çok iyi bilen, hür dünyaya mensup dostlarımız, kendi adlarının karıştığı bu mânasız tartışmanın asıl ne mânaya geldiğini daha iyi görmüş olacaktırlar.

Demoklesin Kılıcı ve Bir Fakülte

Bir D. P. li milletvekili, Bütçe Encümeninde maarif bütçesi müzakere edilirken, "S. B. Fakültesinin devamında bir fayda görmediğini" söylemiştir.

Böyle sözler, "Mülkiyeli" bir kaymakam ile "Hukuklu" bir savcı arasındaki, hafif bir akşam sohbeti sırasında lâfife kabilinden söylenirse, belki hoş görülebilir. Fakat «bütçe» gibi en önemli bir kanun tasarısının, en ciddi şekilde münakaşa edildiği bir yerde, -T. B. M. M. bütçe komisyonunda - fazla düşünmeden ve araştırmadan konuşmak caiz olmasa gerektir.

Türkiye gibi, öğretim müesseselerinin sayısının esasen ihtiyaçtan çok az olduğu bir memlekette, bir «aydın kişi» nasıl olur da bir irfan ocağının kapatılmasını ister? Hele bu müessese 100 yıla yakın ömrü başarılarla dolu bir müessese ise, ona kıymak havsalaya sığmaz bir gaflet teşkil eder.

Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu'nun, Siyasal Bilgiler Fakültesi ders yılını açış töreninde, memlekete ve Üniversite gençlerine karşı vazifesini yerine getirmek maksadıyla söylediği sözlerin, kıskırtılmış kalemler tarafından kasdî tahriflere uğratıldıktan sonra, malûm çevrelerde S. B. Fakültesine karşı topyekûn haksız hücumlara yol açtığı hatırlardadır.

O zaman, S. B. F. Öğrenci Derneği tarafından yayınlanan bir cevapta, Mülkiyenin Abdülhamid devrinde bile kapanmadığı; bir selâmlık resminde talebesi "Padişahım çok yaşa,, demediği halde cezalandırılmadığı belirtiliyordu.

"S. B. F. sinin kapatılması,, tehdidini havada dolaştırmak suretiyle güdülmek istenen «korkutma», «sindirme», «ayırma» ve «birbirine düşürme» politikası karşısında, dekan Feyzioğlu da, temsil ettiği fakülteyi ve düşünce hürriyetini savunarak, S. B. F. sinin ilme yaptığı hizmetleri belirtmişti. Bunları tekrar edecek değiliz.

11 aralık 1956 tarihli 65 inci sayımızda S. B. F. sinin âhenkli ve hızlı gelişmesini delilleriyle açıklamış, bu müessesenin Türkiyemizin maddî ve manevî kalkınmasında oynayacağı büyük rolü göstermeğe çalışmıştı. Bu dinamik Fakültenin çatısı altındaki vatanseverlik, hürriyetseverlik, ciddi çalışma aşkı ve âhenkli hava, Siyasal Bilgiler Fakültesini "Örnek bir İrfan Ocağı" diye anmamıza yol açmıştı.

Hür ve müstakil düşünceye karşı tahammülsüzlüğün, fevrî asabî müdahalelerin, korkutma ve sindirme usullerinin, bu "örnek irfan ocağına" son zamanlarda ne ağır darbeler indirdiği malûmdur. Fakat, bir gün hürriyet güneşinin doğacağına, "Mülkiye" yi geçmişinden daha parlak bir geleceğin beklediğine inanıyoruz. Hür fikri temsil ettiği ve ilmin tok sesini duyurduğu için bu müesseseye kızanlar, onu sindirmek ve içinden parçalamak için zaman zaman "kapatma" tehdidi savuranlar, bununla memlekete zarar verdiklerini anlamadıklarıdır.

Fransa'da, "Siyasî İlimler Mektebi" 1870 bozgunundan sonra, Fransayı kurtarmak ve yeniden yükseltmek için kurulmuştur.

III. Napolyon'un bütün müesseselerini (adliyyeyi, basını, Devlet Şurasını, öğretim ocaklarını) çürüten, çökerten ahlâk bozucu diktatörlüğü Fransa'yı manen ve maddeten perişan bir halde bırakmıştı. Para kesesiyle satın alamadığı aydınları, sert kanunları ve keyfi idaresi ile yıldırmağa çalışan bu maceraperst; demokratik idareyi korumağa yemin ederek, halk oyu ile iş başına geçen, fakat sonradan çehre ve rejim değiştiren bu demagog, Fransayı nihayet tam bir iflâsa sürüklemiş, memlekete düşman çizmesine ve komünizm âfetine teslim edip yıkılmıştı. Vatansever bir eğitimi olan Emile Boutmy ve arkadaşlarının Fransayı kurtarmak için buldukları çare şu idi: "Ömürlerini âmme hizmetine vakfedecek, siyasi ilimler alanında sağlam bilgilere ve sağlam karaktere sahip aydınlar yetiştirmek".

Koca bir İmparatorluk kuran ve 1914-1918 harbinde Almanlara başarı ile karşı koyan III. Cumhuriyet Fransasının meydana gelmesinde, bu ocaktan yetişen idarecilerin, maliyecilerin, diplomatların, siyaset ve basın mensuplarının oynadıkları muazzam rol, Fransa içinde ve dışında, herkesçe kabul edilen bir gerçektir.

Âmme hukukunun, siyasi ve iktisadi ilimlerin bugünkü devlet idaresinde oynadıkları rol o derece büyüktür ki, kuruluş gayeleri ve hizmet sahaları ister istemez farklı bulunan Hukuk fakültelerinin yanında dünyanın bütün ileri memleketlerin de "siyasi ilimler" veya "sosyal ilimler" fakültelerinin sayısı durmadan artmaktadır.

Fransayı 1940 bozgununun tesirlerinden kurtarmak ve Fransız idaresini islah etmek için De Gaulle hükümetinin kurduğu komisyon, ilk çarelerden biri olarak, Paris'teki Siyasal İlimler okulu'na devlet eliyle daha geniş imkânlar ve "âmme hizmeti bursları" vermeği; ayrıca da Fransanın muhtelif Üniversitelerinde, Hukuk fakültelerinden ayrı olarak, Siyasal İlimleri öğretecek ve geliştirecek 6 yeni müessese kurmağı kararlaştırdı.

Londra'nın bir Üniversiteye bedel "Siyasi ve İktisadi İlimler Mektebi (L S E)", Oxford'un Sosyal İlimler Fakültesi, bütün

büyük Amerikan Üniversitelerinde, Almanya'da, İsviçrede siyasî ve sosyal ilimlere verilen önem ortada iken, 100 yıla yakın bir geleneği ve geçmişinden daha parlak bir geleceği olan Siyasal Bilgiler Fakültemizi hem de programının ihtiyaçlara en uygun hale geldiği bir sırada) kapatmak, kültürlü bir adamın aklından nasıl geçer?..

Particilik gayretine, hissi ve asabi fevranlara asla feda edilmeyecek müesseseler vardır!.. Bunların başında da Adliye ile İrfan ocakları gelir.

C.H.P. Meclisinin Tebliği

18 Aralık 1956 da, C. H. P. Ankara İl kongresinde söylediği nutukta, genel başkan İsmet İnönü, memleketimizin dış ve iç politika meselelerini gözden geçirip iktidara vazifelerini hatırlatmıştı. Rejim meselelerinin hallinde mesuliyetin (ve işler düzelirse en büyük şeref) iktidar mensuplarına ait olacağını hatırlatan İnönü, şöyle diyordu: "Türkiyeyi demokratik rejime ve insan haklarına riayet etmeksizin idare etmek imkânı kalmamıştır. Bugünkü iktidar, demokrasi adını muhafaza ederek ciddiyetle şikâyet olunan bir idare kurmak için akla gelebilecek her tedbiri almıştır... Benim kanaatimce siyasî hayatımız mensuplarının, birden silkinerek, demokrasiyi bütün icapları ve müeyyideleri ile derhal kurmak hamlesinin zamanı gelmiştir".

Nutkun en önemli noktalarından biri de, şu idi: "Biz Avrupa ve Garp alemlerine camiasına ittifakla bağlı ve kendi iç nizamında demokratik rejimi kabul etmiş bir devletiz. Demokrasi rejimini reddettiğimiz veya bizim muhitimize uymadığını iddia ettiğimiz zaman artık medeniyet âlemi içinde bir uzuv olmak vasfını mânen kaybederiz... Devletlerin, menfaatleri icap ettirdiği vakit, bilmem hangi rejimde olanlarla da ittifaklar yaptıkları da doğrudur. Amma devletlerin, medeniyet seviyesinde birbirine eş olan ve olmayan gözlerle bakışları da bir gerçektir."

Ciddi bir devlet adamına yakışan bu seviyeli nutuk iktidar çevrelerinde, ne yazık ki, vatanseverlik duygularını harekete getirmesi icap ederken, asabiyet uyanırdı.

C. H. P. Meclisinin 20 Ocak 1957 tarihli tebliğinden anlıyoruz ki, artık C. H. P. «iç politikada ekonomik düzelmenin, huzur ve emniyetin sağlanması için muhalefet olarak, ümitleri gelecek seçimlere bağlamak ve seçimlerin temel şartlarını temin etmeğe çalışmak» lüzumuna kâni olmuştur.

Esas itibarıyla bu teşhisin isabetli olduğuna inanıyoruz. Muhalefet, yoluna dikilen

bütün engellere rağmen, şimdikiinden daha dinamik bir şekilde dâvaları millete duyurmağa çalışmaz ve iktidarı bir seçim mağlûbiyetinin kaygusu ile karşı karşıya bırakmaz ise, iktidar partisine mensup milletvekillerinden pek çoğu iktisadî gidişimizdeki hataların ve rejim bahsindeki "kendi kendini inkârın" farkında olsalar bile, beklenen ani uyanış ve silkinme gerçekleşmeyecektir.

Türk Milleti, bütün tabakaları ile, mukabele ve tenkid tanımayan, ihtisas erbabının ağzına kilit vuran bir gidişin istemez doğurduğu sıkıntıları duymağa başlamıştır.

Adliye istiklâli, hiç değilse 1050 şartları içinde serbest ve adil seçim gibi davalar her izan sahibinin mantığında ve kalbinde yer etmiştir.

Bu hoşnutsuzlukları mukavemet edilmez bir siyasî kuvvet haline getirmek ve bu hususta "birbirine karşı kırgınlık yaratacak keşimelerde sakınarak" elbirliğiyle savaşmak muhalefetlere düşüyor. Belki o zaman iktidar saflarında beklenen uyanış ve silkiniş doğabilir.

Bu kısa tebliğde, İktidarın "karar ve taşım ile" dış politikada muhalefet ile her türlü temas kesmesinden de haklı olarak şikâyet edilmektedir. "Millî" vasfına lâyık bir dış politikanın muhalefet ile temas aramadan ve işbirliği yapmadan yürütülemeyeceği; hükûmetin de, memleketin de bu gibi temaslardan sadece fayda sağlayacağı açıktır. Böyle olduğu halde hissi dargınlıkları ve asabi davranışları, dış politika konularına kadar sirayet ettirmekte ısrar edilmesi cidden hazindir.

Sovyet Gençliğinin Huzursuzluğu

Rusya'da ve Peyklerinde «Stalinizmi tasfiye» adı verilen bir cereyan, uzun müddettir, tam istibdat altında yaşayan komünist memleketler halkını bir miktar hürriyete kavuşturdu. Fakat komünist rejimleri, ne şekilde olursa olsun bir iktidar değişmesine imkân veremeyeceği için, Stalin istibdadını tasfiye hareketi, bu derginin sık sık bahsettiği bir «yarı hürriyet rejimi» doğurdu. Yarı hürriyet rejiminin tenaküzleri meydana çıkmakta gecikmedi. Putlar kırılıp, zincirlerinden kurtulan insan düşüncesi, yalnız kendi kanunlarına tâbi olarak hakikati arama koyuldu. Stalinizmi tasfiye adı verilen cereyan, bir zamanlar totaliter devletin bütün propaganda vasıtalarının tek bir ağızdan tekrarladığı «resmî hakikatler»in biraz yalan olduğunu itiraf

edince, bütün zihinleri, titiz bir tenkitçilik ve şüphelilik kapladı.

Bir çok Avrupa gazeteleri, bilhassa Sovyet gençliğinin, bu cereyan karşısında çok dikkate değer bir reaksiyon gösterdiğine dair haberler vermektedir. Leningrad'da öğrenciler tarafından son zamanlarda çıkarılmaya başlanan «Bi'dat» (Sapış) adlı bir dergi, resmî mehafil tarafından «mütfessih» bir yayın tarzı tutturmakla itham edilmiştir. Moskova ve Leningrad üniversitelerinden, başka, **Sovietskaya Rossiya** gazetesi, Urallarda Sverdlovsk'da da «demagogik» hareketlerin patlak verdiğini haber vermiştir. **Komsomolska Pravda** gazetesi, Ukrayna'da Harkov üniversitesinde «demagoglar, gevezeler ve çığırtkanların çıkan güçlükleri istismar etmek üzere» harekete geçtiğinden bahsetmektedir.

Tarihi araştırmalar, edebiyat ve sanatta, Stalinizmi tasfiye hareketi yavaşlamıştır. Stalin zamanında olduğu gibi Freud ve Kafka'ya hücumlar yeniden başlamıştır. Stalin'in tarihi hakikatlerde yaptığı tahrifatın düzeltilmesine aynı hızla artık devam edilmemektedir. Stalin zamanında olduğu gibi sanat eserlerinden bazılarında karşı duyulan şüpheler yeniden başlamıştır. Bunlar arasında son zamanlarda beğenilen ve methedilen, «Yalnız Ekmekle Yaşamaz» adlı kitap şimdi yeniden içtimâî bakımdan zararlı görülen, şüpheli neşriyat arasına girmiştir.

Bugün Sovyet aydınları ve gençlik, Stalin zamanında yayılmaya başlayan, sömük, imansız, opportünist ve mutavaatkâr halinden sıyrılma âlametleri göstermektedir. Herşeyi, eskiden olduğu gibi, tartışmasız kabul etmemektedir. Eskiden Sovyet liderleri, gençliğin içtimâî meselelere karşı ilgisiz, zevk ve menfaat düşkünü hâlinde, düşüncesizliğinden şikâyetçi olduğu halde, şimdi onun içtimâî meselelere, memleket dertleri ve dünya meselelerine karşı çok fazla ilgi göstermesinden şikâyetçidir. Resmî makamlar gençliğin bu müteccassis, uyanık ve alâkalı halinden rahatsız olmaya başlamışlardır. Gençlerin hâdiseleri kendi gözleri ile takip ettiklerini, onları kendi muhakemelerinin süzgecinden geçirdiğini bilen resmî makamlar, zaman zaman üniversite sınırlarını aşan gürültülü toplantı ve protestoların hakiki mahiyetini küçültmeye çalışmakta, bunları disiplin meseleleri şeklinde aksettirmeye uğraşmaktadır. Son zamanlarda Khrushchev, bu öğrencileri tehdit eden demeçler vermiş, bunların burslarının kesileceğini, yerlerine taşrada bulunan işçi çocuklarının ikame edileceğini kendilerine hatırlatmıştır.

Bugün Sovyet liderleri, Stalin zamanındaki gençlik davranışını aynen arzu etmemektedirler. Bu davranış, genç bir komünist'in yazdığı romanda şöyle anlatılır

maktadır: «Bir kimsenin düşünce ve hissiyatına karşı başkalarının alâka göstermesine lüzum yoktur, mühim olan onun arzu edilmekte olan şeyleri söylemesidir.» Stalin zamanındaki baskı ve istibdat gençliğin ilgi ve heyecanını öldürmüştür. Bunu yeniden kazanmak için verilen nisbi hürriyet, gençliğin, resmî çevrelerin koyduğu sınırları aşacağına benzeyen arzularını harekete getirmiştir. Çarlık Rusyası, gençlerdeki bu enerji ve heyecanı, o zamanki eğitim müesseselerinde tatbik edilen verimsiz ve kısır bir öğretimle körleştiriyordu. Çar'ın formülü şu idi: «Onları terletin, çalıştırın ve sıkın; fakat gene de bir şey öğretmeyin!» Bugün Sovyet liderleri genişleyen ve gelişen bir içtimai düzeni, binlerce eğitim müessesesinde ilim terbiyesi alan, tenkit melekeleri geliştirilen genç ve uyanık kafalarla yürütülebileceğini bilmektedir. Gençlere bir kere öğrenme, düşünme ve araştırma melekeleri kazandırdıktan sonra, onları mutavaatkâr bir alet olarak kullanma arzusu, bugün totalitör devletin temellerini çökerteceğe benzeyen bir iç tenakuz olarak karşımızda bulunmaktadır.

Doğru Söz

Çalışma Vekilinin, Eskişehirde D. D. Y. Sanayi İşçileri Sendikası Kongresinde aynen şöyle söylediğini gazeteler yazdılar: **Bu memlekette işçi hayatının teminat altında bulunabilmesinin tek şartı sendikaların inkişafıdır.** Bu doğru bir sözdür. Sendikasızsız veya sendika hayatı felce uğratılmış memleketlerde hakikî ve samimî bir sosyal politikadan bahsetmek güçtür.

Sendika iki mana ifade eder. Bunlardan biri insan haklarına ve hürriyetlerine bağlıdır ve sendikanın manevî vechesini teşkil eder. Diğerî kolektif müzakere ile ilgilidir ve işçiye yalnız olmadığını haklarının ve menfaatlarının sendika tarafından gereken şekilde korunacağını hissettirir ki, maddî veçhedir. Binaenaleyh ne kadar mükemmel olursa olsun bir sosyal politika sendikasızsız ve sendikalar dışında yürütülmeğe çalışıldıkça tatminkâr olmaktan uzaktır.

Çalışma Vekili yukardaki sözle bir hakikatı ifade ederken Sakarya Bölgesi İşçi Sendikaları Federasyonunun kapatıldığından şüphesiz haberdar idi. Zira birlik ve federasyonların kapatılmaları Çalışma Bakanlığının selâhiyetli mahkemelere müracaatı ile olmaktadır (Valilikler vasıtasıyla). Sözler ve tatbikat birbirine tamamen zıt istikametler aldıkça insanlar şüpheli olurlar ve söylenenlere inanmakta tereddüde düşerler.

Sendikalarımız Hakkında Yeni bir Kanun Tasarısı

Hürriyet Partisine mensup iki milletvekili (Sabahattin Çıracıoğlu ve Dr. Turan Güneş) B. M. Meclisine bir sendikalar kanunu tasarısı sundular. Bu, tam zamanında yapılmış bir tekliftir. Gazetelerden öğrendiğimize göre yeni Sendikalar Kanunu tasarısı tam bir hürriyet anlayışı içinde hazırlanmıştır ve geniş ölçüde 1948 yılında San Fransiskoda Milletlerarası Çalışma Konferansı tarafından kabul edilmiş bulunan Sendika hürriyetine dair 87 numaralı sözleşmenin koymuş olduğu prensiplerden mühlemeldir. Bu sözleşme şimdi bu memleketteki sendika hürriyetinin bir kıstası olarak kabul edilmektedir.

Yeni tasarısı uzun müddettenberi duyulan ve son zamanlarda şiddetlenen bir ihtiyattan doğmuştur. Halen yürürlükte bulunan Sendikalar Kanununun kifayetsiz olduğu herkesçe bilinmekte idi. Tatbik sahası dardır; sendikaların faaliyet imkânları kısılmıştır. «siyaset» gibi hudutları belli olmayan tâbirler sendikaların kapatılma sebebi olarak kabul edilmiştir. Birlik, federasyon ve konfederasyonların kurulmaları güçleştirilmiştir. İcra makamlarına kontrol selâhiyeti tanınmıştır. Daha pek çok aksaklık larda sayılabilir.

Belirtildiğine göre bu nevi tahditler yeni sendikalar kanunu tasarısı içinde yer almamaktadır. Bütün işçiler (fikir işçileri dahil) her hangi bir farklı muameleye tâbi olmaksızın teşkilâtlanabilecek, yani sendika kuracaklardır. Faaliyet sahaları tahdit edilmemiştir. Meşruiyet içinde kalmak şartıyla üyelerinin menfaatlarını korumak için

sendikalar her türlü faaliyetlerde bulunabileceklerdir. Kapatılmaları veya faaliyetten menedilmeleri tatminkâr esaslara bağlanmıştır. Birlik, federasyon ve konfederasyonların kurulması son derece kolaylaştırılmıştır. Kollektif müzakerelere doğru ilk adım teşkil eden bu hüküm tasarısı içinde yer almıştır. Milletlerarası teşekküllere iltihak için ön mücadele sistemine yer verilmemiştir.

21 maddeden teşekkül eden tasarısı sendikaların hürriyet içinde gelişebilmeleri için çok müsait bir hukukî zemin ihtiva etmektedir. Bu tasarısı kanuniyet iktisap ettiği takdirde, demokrasinin lâzım müesseselerinden birinin, sendikacılığın inkişafı imkân dahiline girebilir. Girebilir diyoruz. Çünkü grev hakkı mevcut olmadan sendikacılığın inkişafı kolay olmaz.

Sosyal politika sahasında Hürriyet Partisi iyi ve övülmeğe lâyık bir teşebbüs yapmıştır. Tasarısının kanunlaşması iktidar partisinin durumuna bağlıdır.

Şeker Fiatlarının Düşürdükleri

Kesme ve toz şeker fiatları İşletmeler Bakanlığının bir tebliği ile 20 Ocak tarihinden itibaren yükselmiştir. Bugüne kadar toptan 180 krş. a satılmakta olan küp şekerlerin fiatı, 50 kuruş zam edilerek 230 krş.a, 160 krş.a satılmakta olan kristal şeker de 40 krş. fazlasıyla 200 krş. a çıkarılmıştır. Bu zamların, âmme efkârına hâk bir açıklama ve izaha lüzum görmeden yapılması bir miktar şaşkınlık yaratmıştır. Vatandaş yeniden açılan 111 şeker fabrikasının propaganda edebiyatını bir müddet hafızasında tutarak, Türkiye'de artık şekerin bol ve ucuz bir gıda maddesi olarak kalacağına inandığı bir anda, bu haber bir sürpriz olmuştur.

Hükümeti bu karara almaya sevkeden sebepler ne olabilir? Bu sorunun cevabını aramaya başlamadan önce, şimdiki kadar şeker fiatlarının, istihsal ve istihlakını, şekerden elde edilen devlet varidatının seyrinin ne olduğunu kısaca göz önüne sermemiz lâzımdır. Aşağıdaki tablo bize son yıllarda yukarıki hususların seyrine dair bilgiler vermektedir.

1957
YILINDA

2.000.000

TÜRKİYE
BANKASI

LİRA TUTARINDA İKRAMİYELER

TABLO

	1950	51	52	53	54	55	56
Şeker Fiatı (Parekende, küp, krş.)	190.4	178.0	178.0	178.0	178.0	186.8	186.8
Şeker istihsalı (Bir ton)	137.4	186.0	163.2	174.3	178.7	254.7	
Şeker istihlâkı (Bir ton)	128.0	150.8	179.1	203.6	206.1	213.5	
Adam başına şeker İstihlâkı (kg.)	—	4.6	6.7	8.3	9.1	8.9	
Şekerden alınan İstihlâk vergisi (milyon T.L.)		124.7	137.6	134.9	151.4	139.8	

Şeker fiatlarına zam haberinden 2 gün evvel, Zafer Gazetesi'nde çıkan bir habere göre, 1956 yılında 1 milyon 800 bin ton pancar işlenerek 300 bin tona yakın şeker istihsal edilmiştir. Diğer taraftan hükümet bu yılki bütçe tasarısında şeker ve glikozdan 243 milyon lira tutarında bir varidat beklediğini ifade etmiştir. 1956 mali yılında bu vergiden 202 milyon liralık bir tahsilât yapılacağı tahmin edilmektedir.

Yukarıdaki tablo, 1956 yılına kadar son bir kaç yıl içinde zaman zaman hissedilen sıkıntılar, sür'atle artan istihlâke mukabil, istihsal hacminin fazla bir değişiklik göstermemesinden ileri geldiğini ifade etmektedir. 1955 yılından itibaren yani yedi fabrikanın istihsale geçişi, istihsalı bir yılda 76 bin ton artırmıştır. Bu yıl içinde istihsal istihlâkı 1952 den beri ilk defa aşmıştır. 1956 yılının istihsal hacminin 300 bin tonu bulması hiç mühtemel değildir. Bu yıl 1.8 milyon ton pancar işlendiğine göre, pancardan istihsal edilen şeker randımanının da 1955 yılına nisbetle bir artış meydana geldiği farzedilerek bunun % 15'e çıktığı kabul edilse, bu istihsalın 270 bin tonu bulması muhtemeldir. Bu seneki şeker istihlâkı hakkında elimizde bir bilgi bulunmadığı için, ekonomik analizden istifade ederek bazı tahminler yapabiliriz. 1955 yılında istihlâk 213.5 bin ton olduğuna göre, 1956 yılı talebini, gelir elâstikiyetine dayanarak tahmin edebiliriz. Yaptığımız bu hesaba göre, şekerin gelir elâstikiyeti 1014 kadardır. 1956 nakti milli gelirimizin % 10-15 kadar yüksek olacağı farzedilirse, bu yılki şeker istihlâkının sırt nakti gelir yükselmesi dolayısıyla 250 bin tona çıkmış olması beklenebilir. Buna bir de, enflasyon yüzünden, nisbi olarak ucuzlayan bir mal olması dolayısıyla doğan talep ilâve edilirse, yıllık şeker istihsalinin, şeker istihlâkını ancak karşılamaya yettiği neticesi çıkarılabilir. Bu takdirde de şeker istihsalinde ve pancar istihsalinde daha fazla bir artma muhtemel olmadığına göre, artan talebi fiyat yükseltmeleriyle önlemekten başka yol kalmamış demektir. Bu sebeple hükümetin almış olduğu fiyat yükseltme kararı zaruri bir harekettir.

Bu fiyat seviyesinde adam başına düşen istihlâkın senede 10 kg. civarında istikrar bulacağı söylenebilir. Bu seviye, İran, Yunanistan, Mısır, Bulgaristan, Romanya ve Yugoslavya'daki istihlâk seviyesi civarındadır. Diğer taraftan artan fiyatlar sayesinde Şeker Fabrikalarının kârlarından alınacak devlet hisseleri ile, artan istihsal yüzünden şeker ve glikoz resmi olarak alınan vergi varidatı, devlet maliyesine de önemli bir yardımda bulunmuş olacaktır.

Ziraat Bankamızın Yeni Yıl Faaliyeti

Ziraat Bankamızın 1956-57 devresine ait çalışma raporuna göre, 1957 yılı içindeki çalışma programının esaslarına dair bazı bilgiler basına aksetmiş bulunmaktadır. (13 Ocak 1956 tarihli Zafer gazetesi) Buna göre, ziraat kredi kaynak ve imkânları, resmi ve ticari kredi kaynak ve imkânları, kanunî kredilere mesnet olan kaynak ve imkânlar ile inşaat faaliyeti için ayrılan tahsisat yekûnu 2 milyar 699 milyon liraya balığ olmaktadır. Bu, 1956 yılı programına nazaran 542 milyon lira kadar bir artış göstermektedir.

Verilen bu bilgiyi, tam bir perspektif içinde görebilmek için, Ziraat Bankasının son yıllardaki faaliyet tarzına kısaca bir göz atmak faydalı olacaktır. Aşağıdaki tablo bize bu hususta bir fikir verebilir:

Ziraat Bankasının Faaliyeti

	1950	1951	1952	1953	1954	1955
Ticari Krediler	40.8	55.9	73.5	94.6	118.7	142.2
Borçlu Cari Hesaplar	220.2	252.3	256.4	261.1	349.3	457.0
Resmi Krediler	(102.3)	(99.7)	(120.8)	115.1	(124.4)	(101.8)
Ziraat Kredileri:	412.2	646.5	1.067.7	1.194.8	1.450.8	1.480.9
Doğrudan Doğruya	(229.9)	(384.7)	(603.3)	(691.6)	(755.1)	(745.8)
Kooperatifler yoluyla	(150.6)	(204.9)	(397.4)	(425.6)	(546.9)	(561.8)
Kanunî orta vadeli krediler	(6.6)	(9.8)	(47.3)	(99.1)	(83.3)	(126.5)
Tohumluk yardım	(27.7)	(37.7)	(39.8)	(59.1)	(126.3)	(151.5)

Yukarıdaki tabloda ziraat kredilerinin 1955 yılında 1.480.9 milyon liraya çıktığı görülmektedir. Verilen bilgiye göre 1956 yılında bu, 1.558.8 milyon lira olmak icabeder. Bu kredinin 1957 yılında 401.8 milyon artırılarak, 1.960.6 milyon liraya çıkarılması programlaştırılmıştır. Bu demektir ki, 1954-56 arasında üç yıl içinde 108 milyon lira kadar artan ziraat kredileri, bir yıl içinde 402 milyon kadar çoğalacaktır. Bunlardan yalnız banka teşkilâtınca direkt olarak müstahsile verilmiş olan miktar 1956 yılında 838.7 milyon bulmuştur. Bu miktar 1957 yılında Bankanın artan teşkilâtı, yapılacak tahmin edilen kredi talebi hesaba katılarak 940 milyon liraya çıkarılmıştır. 1955 yılında 10 milyon kadar düştüğü halde, 1956 da 93 milyon kadar artan bu çeşit krediler, 1957 içinde 100 milyondan fazla arttırılacak demektir.

1956 yılında kanunî plasmanlar (5254 ve 5807 sayılı kanunlar gereğince muhtaç çiftçiye tarımlık yardım kredileri ile 5389 sayılı kanuna göre dağıtılan, verimlendirme, iyileştirme, teçhiz, tesis ve edindirme kredileri) 180 milyon lirası tarımlık olmak üzere 343 milyona yükselmiştir. Bu rakam 287.5 milyon lirayı bulan kanunî kaynakları aşarak, 55.5 milyon lira kadar Bankanın kendi kaynakları ile karşılanmıştır. 1957 yılında muhtaç çiftçiye açılacak krediler 150 milyon lira, köy meskenleri inşaatı için ise 60 milyon lira ayrılmıştır.

Bu suretle, Ziraat Bankası, ticari, resmi, kanunî ve ziraat krediler hacmini 1957 yılında 2 milyar 699 milyona çıkarmak tadr. Bu meblağ 1956 da 2 milyar 153 milyon lira idi; 1955 de ise 2 milyar 80 milyon idi.

Ziraat Bankasının son yıllardaki faaliyeti ve 1957 programı bize gösteriyor ki, bir yılda yarım milyarı (542 milyon) aşacak olan umumî kredi genişlemesi programının ancak 100 milyon kadarı banka tarafından doğrudan doğruya müstahsile dağıtılacaktır. Geriye kalan 440 milyon lira, tarım kredi ve tarım satış kooperatifleri ile, resmi krediler adı verilen milli korunma fonları, devlet daire ve müesseselerinin kredilerine ve bir de ticari kredilere tahsis edilecektir. Bunların ne nisbetlerde dağıtılacağına dair bir açıklama yapılmamıştır.

Son yıllarda Türkiye'de kredi enflasyonunun artmasına dair yapılmış elimiz-

de bazı tahliller mevcuttur. Yıllık net kredi artışı, 1950 yılında 473 milyonken, bu 1952 yılında 1.159 milyona, 1954 de 1.167 milyona 1955 de ise bir buçuk milyarın üstüne (1.528 milyon) çıkmıştır. Bu artışta en fazla rol oynayan Merkez Bankası ile diğer resmî bankaların kredileri olmuştur. 1950 de Merkez Bankasının net kredi artışı 261 milyon olduğu halde, bu 1955 de 853 milyona çıkmıştır. Resmî devlet bankalarının yıllık kredi genişlemesine iştirakleri 1950 de 145 milyon olduğu halde, bu 1954 de 748 milyon, 1955 de ise 604 milyon olmuştur. Ziraat Bankası 1954 de 390 milyonluk bir kredi genişemesi ile bu kredi şişkinliğine katıldığı halde, 1955 de 268 milyonluk bir hisse almıştır. 1956 da ise bankanın umumî kredi genişlemesine iştiraki 80 milyon kadar olmuştur. 1957 yılında Ziraat Bankasının bir hamlede yarım milyonu aşan bir kredi genişlemesini programlaştırması, önümüzdeki sene esnasında devlet sektöründen gelecek kredi enflasyonunun hacmi hakkında şimdiden bir işaret sayılabilir.

Birliğin Sonu

Son altı ay zarfında Polonya ve Macaristan olaylarıyla ilgili olarak dünya etkâri umumiyesine akseden haberlerin tam manasile kıymetlendirilmeleri için bunların iki yönden tahlil edilmeleri gerektir. Bu iki yönden biri, bahis konusu hadiselerin hürriyet problemi bakımından taşıdıkları ehemmiyettir. İkinci mühim tahlil açısı, bu hadiselerin komünist devletler camiasının beynelmînel münasebetlerine ne gibi yeni bir şekil vermiş olacağıdır. Bilhassa Polonyanın dış münasebetlerinin son zamanlardaki gelişmelerinden anlaşıldığı üzere, bu münasebetler direktif ve baskıların tayin ettikleri istikamette değil fakat hiç beklenmedik bazı yönlerde doğru inkişaf etme temayülünü göstermektedir. Rusyanın etrafında, işlerini, komünizm çerçevesi içinde olsa dahi, kendi başına halletmek arzusuna sahip bir devletler halkası teşekkül etmiştir. Bu mesele ile ilgili olarak göze çarpan ilk üleşme, Sovyet Rusyanın peyk devletleri üzerindeki otoritesini tesis ettikten sonra dahi, ve peyk-Sovyet münasebetlerinde Stalin politikasına dönülmesinin Rusyada pek arzu edildiğini gösteren emarelerin mevcudiyetine rağmen, bu münasebetlerin Stalin devrinde oldukları şekilde tekrar tesis edilmemelidir. Bir taraftan Polonya ve Macaristan'da ileri gelen bir çok komünist yeni bir Sovyet-peyk münasebeti teorisini ortaya atmaya çalışırken, Pravda bu denemelere şiddetle itiraz etmekte ve beynelmînel proleter hareketin istinad ettiği işçilerarası işbirliği prensibi

nin bu gibi yeni bir komünistler arası münasebetler anlayışı neticesinde ortadan kaybolacağını ileri sürmektedir. Fakat bu itirazlara rağmen netice meydanadadır: gerek Rusya ile peyk devletler arasında gerekse peyklerarası birtakım yeni bağların ilgilerin ve münasebetlerin kurulmasına mani olmamıştır. Polonyada Gomulka bir dereceye kadar Sovyetlerle olan münasebetlerini yeni esaslar üzerinde oturtmaya muvaffak olmuştur. Gene Gomulka Ruslarla Yugoslavların münasebetlerinin gerginleştiği bir anda bu devletle yeni bağların tesisine gitmiş, Varşovaya bir Yugoslav hey'eti kabul etmiştir. Yugoslavya ise iki sene-denberi kendisine karşı Rusların gösterdikleri "yakınlığın" bedeli sayılan müzaheretî esirgemiş hattâ bir yeni komünist devletleri münasebetleri teorisinin öncülüğünü yapmayı üstüne almıştır. Gene Çin dışişleri Bakanının Budapeşte ve Varşovadaki temaslarını Sovyet noktâi nazarını desteklemek için yaptığı şüphelidir. Bu gelişme ile ilgili olarak şayanı dikkat nokta Çinlilerin de Stalinci politikaya dönüşü hiç olmazsa sözle müdafaa etmiş olmalarıdır. Bütün bunlardan çıkarılacak olan netice "gayrı-Sovyet" komünistlerin en koyuları bile kendi memleketlerini tedvir etmekte artık bir tek merkezden gelecek direktiflere uymayıp bu işlerini diğer muhtelif komünist rejimleriyle müşavere ederek halletmeye doğru gittikleridir. Bilhassa Çin gibi bir devletten Rusyaya ihtiyacı kalmadığı andan itibaren, bu gelişmelerin daha da ehemmiyet kazanacağı beklenebilir. Önümüzdeki birkaç senenin en alaka çekici gelişmelerin bu müstakil hareket arzusu ile ilgili olacağı pek muhtemeldir.

Yeni Amerikan Bütçesi ve Türkiye

Başkan Eisenhower 1957/58 Amerikan Bütçesini Kongre'ye takdim etmiş bulunmaktadır. Bütçede genel masraflar 71.807 milyar Dolar olup genel varidat da 73,6 milyar Dolar'dır. Binaenaleyh, bütçede 1,8 milyar dolarlık bir fazla mevcuttur. Amerikan Hükümeti, 1955/53 malî yılından beri bütçede bir fazla yaratmak suretiyle, tam çalışmaya geniş ölçüde yaklaşmış bulunan Amerikan ekonomisinin enflasyonist itmelerini karşılamaya çalışmaktadır, para ve kredi politikası sahasında da aynı maksat tâkip edilmektedir.

ASKERİ MASRAFLAR VE YENİ ASKERİ DOKTRİN

Amerikan bütçesinin memeketimizi en ziyade ilgilendiren kısımlarından biri, askerî masraflardır. Önümüzdeki yıl

için askerî masraflar 43, 335 milyar dolar olacaktır. Bu meblâğın, 17,472 milyar doları Hava Kuvvetlerine, 9,130 milyar doları Kara Kuvvetlerine ve 10, 347 milyar doları Deniz Kuvvetlerine aittir; atom enerjisi için 2, 340 milyar dolar, stratejik maddeler stoklaması ve savunma imalâtı için 395 milyon dolar ayrılmıştır; askerî yardım programı için ise 2, 600 milyar dolar derpiş edilmiştir. Yukardaki yekûnün dışında olmak üzere sivil korunma için de 95 milyon dolar ayrılmıştır. Gerek genel yekûn, gerek üç kuvvete ayrılan tahsisat geçen senekinden fazladır. Filhakika, geçen yıl, savunma masraflarının yekûnünü 40, 965 milyar dolara bâliğ oluyor ve bunun 16, 890 milyar doları Hava Kuvvetlerine, 8,580 milyar doları Kara Kuvvetlerine ve nihayet 9, 730 milyar doları Deniz Kuvvetlerine ayrılmış bulunuyordu; askerî yardım için ayrılan para aynı idi.

Bu bütçenin başlıca gayelerinden biri, Amerikanın stratejik atomik ve termo-nükleer kuvvetinin üstünlüğünü muhafaza etmesidir. Bunun için de Birleşik Amerika, müessir bir kontrol sistemi kuruluncaya kadar bu sahadaki kudretini arttırmaya devam edecektir. Ayrıca, Amerika, stratejik atomik ve termo-nükleer silâhları düşmana ulaşmak için Stratejik Hava Kuvvetlerini B-36'lar yerine yeni tam-jet B-52'lerle takviye etmek kararındadır; bunlardan 52 adedi 1958 de hizmete girecektir. Stratejik avcı filoları, artık lüzum kalmadığı cihetle, peyderpey tasfiye edileceklerdir. Vurucu Deniz Kuvvetleri de yeni atomik uçak gemileri, yeni yüksek irtifa jet uçakları, atom denizaltıları ve güdümlü füze-gemilerle takviye edilecektir.

Bütçenin diğer ana gayelerinden biri, Hava Savunma Komutanlığının takviyesidir. Bu suretle düşmanın Amerika üzerine varması hemen hemen imkânsızlaştırılmaktadır. 1958 yılı zarfında Amerika'yı çeviren radar sistemi tamamlanacak ve müdahale av filoları takviye edilecektir.

Yeni bütçe, Kara Kuvvetlerinin, atom harbinin icablarına göre yeniden teşkilâtlandırılması işini daha ileriye götürecektir. Bundan maksat tümenlerin ateş kudretlerini ve hareket kabiliyetlerini arttırmaktır. Bu maksatla, tümen kadroları daraltılmakta piyade ve havadan taşınan tümenlerde artan personel Kolordu ve Ordu seviyesinde yeniden teşkil edilen birliklere, ezcümle füzelerle mücehhez yeni topçu birliklerine aktarılmaktadır. Amerikan piyade tümeninin 17.455 kişi olan kadrosu yeni teşkilâta 13.800'e havadan taşınan tümeninki de 17.100'den 11.500'e indirilmektedir; zırhlı tümenin kadrosu esasen takriben 21.000'den 14.864'e indirilmişti; bu rakkamda cüz'î bir indirme daha yapılacaktır. Yeni tümenlerde alay teşkilâtı ancak zahiren muhafaza edilmiş olup tümen

topçusu yepyeni atomik silâhlarla teçhiz edilerek alayın bünyesi içine ithâl edilmiştir; bu suretle teşkil edilen bu yeni birlik tek başına savaşa kadirdir ve havadan taşınacaktır; aynı zamanda bu birliğin daha küçük olması hedef olma tehlikesini de azaltmış olacaktır; yeni Amerikan tümeni taktik atomik silâhlarla ve yeni muhabere teçhizatıyla teçhiz edilecektir.

Kara Kuvvetlerinde yapılan bu ıslahat sayesinde Birleşik Amerika, tümenlerinin sayısını 1958'de 19'dan 18'e ve taktik hava wing'lerinin sayısını da 133'ten 128'e indirecektir. 3 Deniz Piyade tümeni buna dahil değildir. Buna mukabil, Birleşik Amerika Avrupa'daki müstakill atomik destek birliklerinin sayısını arttıracaktır;

Taktik deniz kuvvetlerinde yenileştirme faaliyeti devam edecektir.

Yeni bütçede, ihtiyatların eğitimi geniş bir yer tutmaktadır.

Silâh altındaki personelin yekûnunda Hava Kuvvetleri personelindeki artış dolayısıyla büyük bir değişiklik olmayacak ve bu yekûn 2.800.000 olarak kalacaktır.

ASKERİ VE İKTİSADİ YARDIM

Askerî ve iktisadî yardımların yekûnu 1958'de 4,4 milyar dolara bâliğ olacaktır. Bunun 1,750 milyar doları iktisadî, teknik ve sair yardımlara aittir. Askerî ve iktisadî yardım yekûnunun 200 milyon doları Ortadoğu memleketlerine yapılmakla olan yardımlara icabında ilâve olarak kullanılmak üzere Başkanın takdirine terkedilecektir. Bundan başka, Envestisman Garanti Programı için 13 ve Export-İmport Bankası kredileri için de 670 milyon dolar ayrılmıştır. İktisadî ve teknik yardımların büyük kısmı, geri kalmış memleketlerdeki uzun vâdeli yatırım projelerinin finansmanında kullanılacaktır. Bu meblâğlardan başka, Müstacel Gıda Maddeleri Yardım için de 94 milyon dolar derpiş edilmiştir. İktisadî yardımların önemli bir kısmı kredi şeklinde olacaktır.

Geçen yıl Kongre askerî ve iktisadî yardımlar için yekûn olarak 3,804 milyar dolarlık bir tahsisat kabul etmişti.

Geçen yıl aynı maksatlar için Hükümet tarafından istenen tahsisat 4,800 milyar doları bulduğuna ve bu yıl bütçeyi takdim eden Maliye Nazırı Humphrey, Kongre'yi, bazı mutedil kısıntılar yapmaya davet ettiğine göre, bu yıl teklif edilen yardım tahsisatında da bazı indirmeler yapılması muhtemeldir.

FORUM'a
ABONE OLUNUZ

Niçin Toplanmışlardı?

19-20 Ocak 1956 günleri, İngiltere hariç, diğer dört Bağdat Paktı Devleti Başbakanları, Ankara'da bir toplantı yaptılar. Bu toplantı sonunda yayınlanan tebliğ, bu Devletlerin son zamanlarda akdederek oldukları toplantılarda neşri mutad tebliğlere has bir umumîlik ve muğlaklık havası içindedir.

Dört Devlet, İngiliz-Fransız seferî kuvvetinin Mısır arazisini terketmiş olmasını, bu iki Batı Devletinin, kendilerinin Tahran'da yapmış oldukları tavsiyeye uymuş olmalarıyla izah etmiştir ki son toplantıya iştirak edenlerin bu noktada tamamen yanılmakta olduklarında zerrece şüphe yoktur. Filhakika, İngiltere ve Fransa, hatta Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun kararları ortada dururken, Mısırdan kayıtsız şart sız çekilmenin mevzu bahis olmayacağını ifade etmekteydiler; bu Devletleri Mısırdan çekilmeye zorlayan hakikî sebep, Birleşik Amerika'nın, aksi takdirde kendilerine petrol vermemek tahdidinde bulunmasından başka birşey değildir. Ancak, çok önemli dünya olaylarının sebeplerini kendilerine atfetmekte, bazı Pakt âzâsının an'anevî bir şöhreti haiz olduğu bilinmektedir.

Tebliğ, Filistinden bahsederken, bu sefer, 1947 taksim plânına açıktan açığa temas etmiyor; amma, Filistin meselesinde Arapların meşru haklarını nazarı itibare alan bir hâl çaresinden bahsediyor. Sanki İsrail'in bu babta meşru hiçbir hakkı yokmuş gibi!

Süveyş Kanalı'nın devletleştirilmesi bahsinde yine Mısır'ın hükümlerlik haklarından dem vurulmakta... Bu sloganı tekrarlamayanın Arap taraftarlığı yapmak sayılamayacağı acaba ne zaman anlaşılacak? Bu slogan, İngiltere ve Fransa tarafından bile reddedilmiş değildir ki! Şu hâlde, acaba bu mevzuda biraz daha sarîh, biraz daha orijinal olunamaz mı?

Tebliğin iki müsbet fikrasi, Eisenhower Doktrininin tasvip olunduğuna dair olan kısmı ile Suriye'deki petrol borularının tahribinin tenkidine müteallik olan maddesidir.

Buna mukabil, tebliğ, Ortadoğu meselelerinin hâlli bakımından bir tek müsbet ve müşahhas hâl çaresi göstermemiş ve bu arada Cezayir meselesine temas dahi etmemiştir.

Bilhassa, türk halk efkârı bu tebliğden, İngiltere'nin Bağdat Paktı içindeki durumu hakkında açıklayıcı bazı bilgiler getirmesini bekliyordu. Tebliğde bu konuda tek bir satır dahi yoktur. Buna mukabil, Türkiye'nin - haklı olarak - İngiltere'nin Bağdat Paktı Konseyi toplantılarına iştirakini istediği bilinmektedir. Pâkistan Başbakanı da İngiltere'siz Bağdat Paktı olamayacağını belirtmiştir. Buna mukabil, Irak'ın İngiltere'nin bu toplantılara

iştirakine muhalif olduğu anlaşılıyor. İngiltere'nin Ortadoğudaki prestijinin, İngiliz muhibbi Nuri Sait Paşayı İngiliz muhibliğine devam edebilmek için İngiliz aleyhtarını imiş gibi gözükmeğe zorunda bırakacak kadar düştüğü anlaşılıyor.

Kanaatimizce, Ortadoğu'da hâlâ önemli menfaatleri bulunan ve artık - Basra körfezi ve Hint Okyanusu sahilleri ve Aden hariç - Arap Yarımadasında herhangi bir prestiji ve tutamak noktası kalmamakla beraber, Ortadoğu'da bugün dahi bir kuvvet olan İngiltere'nin, Bağdat Paktındaki yerini alabilmesi, bu bölge hakkındaki politikasında radikal bir değişiklik yapmasıyla kabil olabilir. Aksi hâlde, himayesi altındaki Şeyhliklere komşu her müstakill Arap despotunun - Yemen İmamı Ahmed'in yaptığı ve Kral Suud'un yapmış olduğu gibi - silâhlı hareketlere girişmesini beklemesi gerekir.

Diğer taraftan, İngiltere Pakt içindeki yerini almadıkça, dört Devletin yaptıkları bu tarz toplantıları METO Konseyi toplantıları olarak telâkki etmeye imkân yoktur.

Bize kalırsa, dört Devletin, Birleşik Amerika'nın, Bağdat Paktını Eisenhower Doktrini gereğince yapılacak yardımlar için neden müsait bir kanal telâkki etmediği hususunda düşünürken, kabahati sadece İngiltere'ye atmamaları ve aynı neticede kendi hatalarının da büyük payı olduğunu unutmamaları lâzımdır.

Keşmir Meselesi

Pâkistan'ın müdahalesi üzerine Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Keşmir davasında 'Hindistan'ı tekrar takbih eden ve bu havalide Birleşmiş Milletler müşahitlerinin murakabesi altında serbest bir plebisit yapılmasını talep eden eski mukareratını hatırlatan bir karar suretini kabul etti. Sovyet Rusya'nın bile bu karar suretine muhalif rey veremediğini ve çekimser kalmayı tercih ettiğini kaydetmek lâzımdır; filhakika, Hindistan'ın bu konudaki hareket tarzı, evvelce bizzat kendisinin de kabûllendiği Birleşmiş Milletler kararlarına bu derecede aykırıdır. Hindistan, Güvenlik Konseyi'nin bu kararına karşı, Keşmir'in işgali altında bulunan kısımlarını ilhak etmekle cevap vermiş bulunuyor.

Türkiye'nin, Hindistan'ın bu hareketini, sadece Pâkistan'ın müttefiki olmak dolayısıyla değil, fakat, politikasına hâkim olması gereken prensipler dolayısıyla da tasvip edemeyeceği tabiidir.

Bununla beraber, meselenin, Birleşmiş Milletler kararlarına riayet veya riayetsizlikten ibaret olmadığını da burada kaydetmek isteriz. Hindistan'la Pâkistan ara-

sındaki ihtilâf, haddi zatında, devlet mefhumunun anlaşılış tarzına kadar inmektedir. Gerçekten, Hindistan, Devleti, ancak ve ancak lâik olarak telâkki etmekte; buna mukabil, Pâkistan Devleti ve umumiyetle Cemiyeti din açısından görülmektedir. Lâik Türkiye'nin de bu hint görüşüne tamamen yabancı kalması, kanaatimizce, doğru olmaz. Pâkistan'ın kurucuları, İngiliz hâkimiyeti devrinde, evvelce, Kongre Partisine dâhil iken sonra oradan ayrılarak Müslüman Ligini kurmuşlardır. Bütün Hint müslümanlarının Cinnah ve arkadaşlarını bu teşebbüslerinde tâkip etmedikleri de doğrudur. Bunların başında bugünkü Hindistan Başbakan Yardımcısı ve Maarif Nazırı Mevlânâ Âzâd gelmektedir; bu zat, Hindistan'da kalmış olan 40 milyon müslümanın temsilcisidir. Hernekadar, İngilizler tarafından da kamçılanmış olan din ihtilâfları yüzünden Hindistan ile Pâkistan'ın ayrılması esnasında her iki taraf karşı dinden olanlara aşırı tecavüzlerde bulunmuş ve yer yer katliamlar olmuşsa da, şimdiki hâlde Hindistan'da kalmış olan müslümanların büyük ekseriyetleriyle, hâllerinden memnun olmadıkları iddia edilemez.

Keşmir ahalisinin de Hint Ordusunun ilk işgal devresinde Pâkistan'a daha ziyade mütemayil olduğu muhakkak olmakla beraber, tarafsız müşahitler, şimdiki hâlde, müslüman halkın çoğunluğunun yavaş yavaş Hint idaresinden memnun kalmaya başladığını belirtmektedirler. Bunun başlıca sebebi, Hindistan'ın işgali altındaki bölgede iktisadî ve içtimâî reform hareketlerini geniş ölçüde başarabilmiş olması, ezcümle muvaffakiyetli bir toprak reformunu gerçekleştirmiş bulunmasıdır. Buna mukabil, Pâkistan, içtimâî ıslahat bahsinde Hindistan'dan çok geride bulunduğu gibi, Hindistan İkinci Beş Yıllık Plânını tatbik mevkiine koyduğu hâlde, Pâkistan hazırlamış olduğu Birinci Beş Yıllık Plânı henüz yürürlüğe koyamamıştır.

Davanın ilânihaye uzayıp gitmeye yüz tutması, birçok müşahitleri, Keşmir arazisinin Hindistan'la Pâkistan arasında taksimini hedef tutan bir projeyi öne sürmeye sevk etmektedir. Arazi itibariyle Keşmir'in büyük kısmı hâlen Pâkistan işgali altındadır; buna mukabil nüfusun ekseriyeti Hint işgalindeki mıntakadadır. Bu projeye göre, arazi bugünkü mütareke hattı hudut ittihaz edilerek taksim edilmeli ve sadece Hint işgalindeki Srinagar Vâdisinde bir plebisit yapılmalıdır.

Polonya Seçimleri

20 Ocak 1956 günü Polonya'da yarı-serbest seçimler yapılmıştır. Seçimler, Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1946'dan hemen evvelki devresinde memleketimizde yapıl-

makta olan seçimlere benzemektedir. Gerçekten, seçimlere bugünkü rejime taraftar bir partiler koalisyonundan başka hiçbir parti iştirak ettirilmemiştir; ancak, bu koalisyonun gösterdiği namzetlerin sayısı, her seçim bölgesindeki milletvekili sayısından % 50 fazla idi. Bu suretle seçmenlere, nisbî bir intihap serbestisi tanınmış oluyordu. Bununla beraber, bu seçim, yine de, Gomulka rejiminin bugünkü şartlar içersinde lehler tarafından kuvvetle desteklendiğini açıkça göstermiştir. Zira, seçmenler, isterlerse, seçimlere iştirak etmemek suretiyle Gomulka rejimini istemediklerini belirttiler. Seçimleri tâkip etmelerine müsaade edilmiş olan Avrupalı ve Amerikalı gazeteciler, seçmenlerin, seçime iştirak etmek için hiçbir şekilde zorlanmamış olduklarını bildirmektedirler.

Bundan başka, Gomulka, seçim kampanyası esnasında, seçmenlerden, rey listelerinin en başında sırayla yer alan ve namzetlerin 2/3'ünü teşkil eden adaylara rey vermelerini istemiş ve böyle yaptıkları takdirde seçim hüccesini kullanmalarına lüzum olmayacağını belirtmişti. Seçmenlerin büyük bir çoğunluğunun Gomulka'nın bu dâvetine icab ettikleri anlaşılmaktadır. Bununla beraber, hücreyi kullanarak bazı isimleri silmek isteyenlere en ufak bir zorluk dahi çıkartılmamış olduğunu Batılı müşahitler belirtmektedirler. Seçime iştirak nisbetinin, yine Batılı müşahitlerin de teyit etmiş oldukları veçhile, % 85'e yaklaşmış olması, Polonyalıların büyük çoğunluğunun millî komünizm hareketini desteklemekte olduklarını göstermektedir.

Bu seçimlere demokratik seçimler demeye elbette imkân yoktur. Ancak, belirtilmesi gereken nokta, bu seçimlerin, değil komünist rejimi altında, fakat iki harp a-

rası devrede hâkim olan rejim zamanında dahi yapılmış seçimlerin en dürüstü ve serbest olduğu kabul edilmekte olduğudur.

Tek listeye dâhil olmuş bulunan namzetlerin % 50'si Birleşik İşçiler (Komünist) Partisine, % 25'i Birleşik Köylü Partisine, % 10'u Demokrat Partiye ve % 15'i de müstakillerle progressist katolik teşekküllerine bağlı bulunmaktaydılar.

Katolik Kilisesi, halkı, tek listeye rey vermeye dâvet etmiş bulunuyordu.

Seçimin, Sovyet işgali altında bulunmakla beraber titoist temayüllerini açıkça izhar eden ve Yugoslavya ile ileri dostluk bağları kuran Gomulka rejimi için büyük bir başarı teşkil ettiğinde hiç şüphe yoktur. Sovyetlerin, bilhassa Çin Başbakanı Chou-En-Lai'nin tavsiyelerinden sonra, bu rejimle mesele çıkarmamaya gayret edeceklerini tahmin etmek lâzımdır. Diğer taraftan, Gomulka da, fazla ileri gitmenin, memleketinin mahvına sebebiyet teşkil edeceğini anlamıştır; yine Çin Başbakanının kendisine Sovyet İttifakını terketmesi gerektiği yolunda ciddi ihtarlarda bulunduğu anlaşılmaktadır.

Ancak, kanaatimizce, mesele aslında uzun vâdeli bir meseledir. Gomulka Polonya dâhilinde kuvvetlendikçe, Birleşik Amerika ve diğer Batı Devletleri kendisine zorluk çıkarmayıp hahışkâr davrandıkça acaba nasıl bir hareket hattı takip edecektir?

Bizzat lehler acaba bu hususta ne düşüneceklerdir? Ve nihayet, Gomulka'nın kuvvetlenmesinin diğer peylerdeki tesirleri neler olacaktır? -Bize öyle geliyor ki Stalin İmparatorluğunun çözülmesi durmuş değildir.

T.C.

ZİRAAT BANKASI

Yurt içinde 532 Şube ve Ajansı, dünyanın her tarafındaki muhabirleriyle sayın müşterilerinin emrindedir.

Vadeli, vadesiz tasarruf hesapları

1957 ikramiye tutarı

Şimdilik

2.000.000 Liradır

Bu Zengin Pilânda

Gayrimenkuller, dolgun para ikramiyeleri, eşya, traktörler, ziraat aletleri bulunmaktadır.

Türkiye'de Orta Sınıfların Üç Devri

Şerif MARDİN

Oldukça yaygın bir "klişe" ye göre, Osmanlı İmparatorluğunun sosyal bünyesinin özelliklerinden biri de Batının orta tabakasına tekabül eden bir sınıfın eksikliğidir. Batı müelliflerinin ortaya attıkları, fakat bizde de benimsenen bu teze göre, Osmanlı Türkleri, cengâverlik ve devlet idaresiyle ilgili işlerden başkalarını faaliyet sahası olarak kendilerine lâyık görmedikleri için, enerjilerini ticaret ve sanayinin geliştirilmesine sarfetmemişler ve böylece Batıda orta sınıfların meydana gelmesinde pek büyük bir rolü oynamış olan tüccar tipi, Müslüman — Türk ahali arasında tam manasıyla teşekkül edememiştir. Bu inanca göre, Osmanlı İmparatorluğunda tüccar daha ziyade Hıristiyan ve Musevî ekalliyetlerine has bir tiptir. Böylece, gayrı müslim teb'anın ticarî ve sınaî faaliyetleri inhisarı altında bulundurduğu fikri, Osmanlı İmparatorluğu tarihinin her devresi için varit bir vakıa haline getirilmek istenmiştir. Modern Türkiye'nin gelişmesinin bir cephesi gerek sınaî gerekse ticarî bir takım müesseselerin, ecneblerin, ecnebi uyruklu ekalliyet mensuplarının, veya doğrudan doğruya ekalliyet mensuplarının elinden çıkması ve Türklere geçmesiyle alakalı olduğundan yakın tarihimizdeki gelişmelerin ziknimizde bıraktığı umumî intiba, böyle bir tezi daha da ikna edici hale getirmeye müsaittir. Başka bir ifade ile, son yüz sene içinde, Türklere bir orta tabaka olmadığı teorisini gerek kendimize gerekse başkalarına kabul ettirebilecek bir psikolojik iklim Türkiye'de hakim olmuştur. Aslında ise mesele çok daha karışıktır ve halâ tarihçinin ve sosyoloğun neşterini beklemektedir. Şimdilik şukadarnı söyleyebiliriz: Osmanlı İmparatorluğunda, 18 nci asırda ve ondokuzuncu asrın ilk senelerinde ticaret ve sanayi ile meşgul olan orta halli bir Türk—İslam gurubunun mevcudiyetine işaret eden emareler mevcuttur. Belki de, gerek iç, gerekse dış tesirlere karşı Osmanlı İmparatorluğunun, tarihçileri hayrete düşürmüş olan mukavemet kudretini pek az bilinen bu orta tabakaya medyunuz. Zira, Osmanlı İmparatorluğunun inkiraz temposunun çabuklaşması bu orta tabakanın ortadan kalkmasıyla başlar. Bu da 19 ncu asrın ilk yarısına rastlayan bir hâdise-

dir. 1830' larda, muhtelif Avrupa devletlerinden ve bilhassa İngiltereden ithal edilen malların Türkiye'ye daha kolayca girişini temin etmek maksadile yapılan ticarî anlaşmalar ve Türk mallarının korunmamış olmaları neticesinde, bu sınıfı o zamana kadar ayakta tutmuş olan imkânların Avrupalıların ellerine geçtiğini görüyoruz. Osmanlı İmparatorluğu orta tabakasının kısa bir zaman içinde yok olmasına sebebiyet veren bu gelişmeleri en iyi canlandırmış olan yazarlardan biri de Ziya Paşadır. Ziya Paşa, **Hürriyet** gazetesine yazmış olduğu bir makalede (1) 1830'larda Galata ve Beyoğlunun halâ geniş çapta Osmanlı ticarethanelerile işgal edildiğini ve fakat o zamandan 1860 senelerine kadar bunların "Rumlar" in eline geçmiş olduğundan acı acı dert yanarak bu durumun sebeplerini tahlil etmiş ve bu tahlili esnasında Türk esnafının ortadan kalkmasına sebep olan tarihi vetireyi gayet açık bir şekilde anlatmıştır. Ziya Paşaya göre hâdise şöyle cereyan etmiştir. Ticaretin Avrupalıların eline geçmesi bu mesleğe olan rağbeti azaltmıştır, neticede tüccarlar evlâtlarını kâtip olarak yetiştirmeye çalışmışlardır. Birdenbire artan kütubanın hiç olmazsa bir kısmına iş temin edebilmekle kaygusuyla devlet memur kadrolarını genişletmiştir; fakat bu yeni imkânların temini vergilerin artırılması pahasına olmuştur. Şimdi köylüye, eskisine nazaran daha ağır külfetler yüklenmektedir. Bu külfetler ziraatı elverişsiz bir hale getirdiğinden köylü mahsul ekmemiş ve devletin en büyük gelir menbaı gittikçe kurumuştur. Nihayet devlet haricî istikrazlara başvurmaya mecbur oluyor. Bu arada orta sınıfın inkirazı devam etmektedir. Ziya Paşaya göre, İstanbullu orta sınıf, "babadan kalma gümüş divitlerini" satmakla güç belâ mukavemet etmişse de ortadan kalkmaya yüz tutmaktadır. Osmanlı orta tabakasının kaybolmaya yüz tuttuğu bu sıralarda, İmparatorluk, şimdiki kadar misline rastlanmayan muvaffakiyetsizliklere duçar oluyor. Bir iki islahatçı şahsiyetin çabalarına rağmen devlet işlerinden hiç biri rastgitmiyor. İdarecilerin o zamanki feryatlarını tetkik ederseniz bunlar bir noktada toplanıyor: işini bilir memur kıtlığı, mutavassıt eleman yokluğu, orta tabaka eksikliği. Bundan dolayıdır ki devlet idare edilmez hale gelmek-

te ve keşmekeş hergün artmaktadır. Osmanlı İmparatorluğunu bu devirde her şeye rağmen tamamen batmaktan kurtaran gelişme, gene orta tabaka meselesiyle ilgilidir. Bu da Tanzimatın ilânından sonra iyi -kötü yeni bir orta tabakanın teşekkül etmiş olmasıdır. Bu orta tabaka şimdi bir acınır tabakadır.

Memur tabakasını teşkil edenler, tüccar allelerinin tereddidi mahsulleri, tüccar olarak yetiştirileceklerine kâtip olarak yetiştirilen kalem efendileridir. İşte bu yeni memur Tanzimatın ilânından sonra hakikî bir ihtiyacı karşılamaya başlıyor, ve asrın ortalarına doğru, Mülkiyenin de yetiştirilme gayretleri sayesinde kendine çekil düzen vermeye başlayarak güvenilir bir idare elemanı haline geliyor. Aynı Babiali memuru, hernekadar millî edebiyatımıza kötü taraflarıyla intikal etmişse de, bugün sağlam temeller üzerinde oturmuş bulunan birçok idarî ve siyâsî müessesenin kurulmasına yardım etmiştir. Fakat teşekkül halinde olan ve yavaş yavaş bir nevi meslekî gelenek edinen bu sınıf dahi uzun zaman tutunamamıştır. Türkiye'nin Birinci Dünya Harbine iştiraki ve bu harbin ortaya çıkardığı şiddetli enflasyon bu sınıfı ortadan kaldırıyor.

Değişmez gelirli memur, hayat pahalılığını karşılayamadığı için kendini sefaletten kurtarmak yolunu, bir daha aile yadigarı birkaç parçayı satmakta buluyor.

Refik Halit mütareke yılları sırasında bu sınıfın düştüğü sefaleti şöyle tasvir ediyor:

«İlk uğradığım akrabamı şöyle hatırlıyorum: Kanlıca körfezi üstündeki kızılçık ve fıstık ağaçlarına gömülü kocaman bahçeli bir evde otururlardı; Zannederim ki ayda bu evde onbeş liradan fazla gürmezdi fakat ne eksikti ki... Bir kahvaltı çıkarırlardı çilek reçeline kadar mevcut. Denizde bir sandalları vardı bununla kâh balığa, kâh mehtaba çıkarlar ve haftada iki gece saz yaparlardı... Dudakları daima mütebessim ve gözlerinin içi her zaman endişesiz yeni bir beste hazırlamak, ortalığı temizlemek ve mutfakta mevsime göre en nefis ve seçme yemekleri kotarmakla meşgul olan ev hanımları... Bu cennetten bir parça olan yemyeşil dağ sırtında ne emin, ne asude yaşıyorlardı... Halbuki nerede... üç kişi kalmışlardı, üç köderli baş, üç hasta vücut, üç aç...» (2)

Harpten sonra iktisadî hayatın bir düzene girmesiyle Türkiye orta tabakasında bu ikinci çözülmeye de çare bulunmaya çalışılıyor. Eski memur sınıfının bir kısmı Türkiye Cumhuriyeti memur kadrolarına aktarılıyor. Yeni teassüs eden devletçi idarede orta tabaka memurlardan teşekkül edecektir. Bir taraftan ise, Osmanlı memur tipinin en büyük noksanları maiyet problemlerinden doğduğu için memurların artık bu gibi meselelerle uğraşmaması teminat altına alınıyor. Modern Cumhuriyet Türkiye'sini yaratma işi bu yeni orta-memur tabakasına emanet ediliyor.

İnkilâpları bu sınıfa dayandırmış olmanın rejimimiz bakımından sağlamış olduğu avantajları bugün kimsel inkâr edemeyiz. Cumhuriyetin ilânından otuz küsur sene sonra arkaya baktığımız zaman inkilâpların Türkiye'de yerleşmesine bu orta memur tabakasının, kaymakamıyla, hocasına, mühendisile, hâkimile, en çok yardım etmiş olduğunu apaçık bir şekilde görürüz.

1950'denberi memleketimizde girilen nisbî iktisadî liberalizm tecrübesi muhakkak ki bu orta tabaka teşkili konusunda gayet müsbet neticeler verebilirdi. İktisadî politika bu sahada mevcut memur tabakasının ikinci bir orta halli tabaka ile, yani vasat iş adamı tipine desteklenmesini sağlayabilirdi. Ancak netice bu olmadı. Memleketi

dış pazarlara tamamiyle açmanın bir asır önce tam teşekküllü, ve enflasyon politikasının otuz beş sene önce teşekkül hâlinde bulunan birer orta sınıfı ortadan kaldırdıkları unutuldu yani iktisadî politikanın sosyal yapıda bazı mühim değişmeler vucuda getereceği düşünülmedi. Aksine bir taraftan memur, enflasyon dolayısıyla tahammül edilmez yüklere maruz bırakılırken, ve bu suretle gerek istifa yoluyla gerekse memuriyete rağbetin azalması dolayısıyla, memur kadroları daralır ve yeni elemanların kalitesi düşerken, diğer taraftan iş hayatında takip edilen prensipler mütevazî iş adamını yaratacağına tek bir «vurgun» la zenginleşmeye çalışan ticarî avantüryeyi yaratmıştır. Bu vetire halen devam etmektedir.

Orta sınıfların Batı cemiyeti içinde ol-

duğu kadar Batılılaşma yolunda olan bizim cemiyetimizde de ne kadar mühim bir rol oynadıklarına işaret etmeye ihtiyaç yoktur. Memleketin batılılaşma yolundaki faaliyetlerinde olduğu gibi günlük işlerimizin görülmesinde de ne dereceye kadar memur sınıfına dayandığımızı misâllerle göstermek kolaydır. Tarihî misâller ise Türkiye'de orta tabakaların ortadan kalkmasıyla en elim felâketlerin elele gittiklerini göstermektedir.

Orta sınıfların bugünkü durumu bir tehlike işaretidir. Memleketimizin bekâsı için hayatî ehemmiyeti haiz bu zümrelerin ortadan kalkma vetiresini durdurmak üzere en kısa bir zamanda böyle bir gelişmeye sebebiyet vermiş olan tutumun tekrar gözden geçirilmesi gerektir.

Vekâlet Emrine Almanın Hakiki Sebebi

Dr. Muammer AKSOY

“Üniversite meselesinde muvaffakiyetsizliğin başlıca sebebi, ... siyasi ve idari otoritenin ilmi ve ihtisası, ancak yalancı şahit olarak kullanmak istemesi gibi illetlerdir.”

(Fuad Köprülü)*

“Azileri ve terfileri yalnız maarif vekillerinin elinde olan profesörlerin, ümî ve vicdanî kanaatlerini izhar ve müdafaa edebilmelerine asla imkân yoktur... İstikbali, herhangi bir Maarif Vekilinin ağızından çıkacak bir söze bağlı olan bir hocanın, ilmin yüksek haysiyetini muhafaza edebileceğine inanmak için, akıl ve izandan tamamiyle mahrum olmak icap eder.”

(Fuad Köprülü)**

Mümütaz ilim adamı Turhan Feyzioğlu'nun vekâlet emrine alınmasını haklı göstermek için, Maarif Vekili ve Başvekil tarafından ileri sürülen sebeplerin arzettiği hata ve tenakuzları teker teker göstermek niyetile başladığımız bu yazı serisinde, bir değişiklik yapmak lüzumunu hissettik. İlk olarak ele aldığımız “açılış merasimi tertip etme sebebi” nin zaaf ve sakatlıklarını on gurup halinde sayıp bitirebilmek için, uzun bir incelemeyi buna tahsis etmek lüzumu hasıl olmuştu. Meclis zabıtlarını okuyunca anladık ki, Vekâletin Senatoya yazdığı tezkerede ve ayrıca Meclis müzakerelerinde kendisine dayanan ve çok kere birbirini tutmayan sebeplerden herbirinin sakat taraflarını titiz-

likle göstermek yolunu tutarsak, Forum'un daha 4-5 incelemesini bu meseleye tahsis etmek gerekecektir. Asıl sebep meydana gelen, onun letkikini sona bırakarak, önce uzun uzadıya “sözde sebepler” le meşgul olmayı, okuyucularımızın sabrı bakımından doğru bulmadık. Bundan ötürü, evvelâ asıl sebebi incelemek, sonra da, “vekâlet emrine almanın diğer zahiri sebepleri” üzerine kısaca durarak, bunları münhasıran en açık sakatlıklarına işaret etmek suretile cerh etmek yolunu tercih ettik.

Bugün, yalnız içerde değil dışarda dahi (1), “Ankara Üniversitesi hadisesiyle” ilgilenen her şahıs bilmektedir ki, ileri sürülen resmî sebeplerin arkasındaki hakikî sebep, “Üniversite öğretim üyelerinin, memleket meselelerinde, müstakil bir fikre sahip olmalarına ve parti mücadelelerinin dışında kalan birtaraf şahıslar olarak hadiseleri objektif bir surette tahlil ve tenkit etmelerine müsamaha edilememesi” dir. Bu hakikat, çok değerli ve idealist ilim adamı Amme Hukuku Doçenti Dr. Münici Kaplanı'nın istifanamesinde de veciz bir surette ifade edilmiştir: “Benim gibi siyasi bağlılıkları olmayan hür fikirli meslekdaşlarımın, tamamen ilmi ve objektif ölçülere istinat eden yazı ve beyanlarının, Benden olmayan bana karşıdır” hükmüne, muhalefet yapmak veya muhalefete alet olmak şeklinde tefsir edilmesi, bazı kimselere hâkim olan zihniyeti göstermesi bakımından son derece şayanı dikkattir.” (2). İşte Feyzioğlu'nun vekâlet emrine alınmasının, Aydın Yağın'ın terfi ettirilmemesinin, baş-

ka bir doçentin de bir beyanından dolayı “basın suçu” işlediği bahanesiyle kanunların lâfız ve ruhuna, şahsî masuniyet esaslarına tamamen aykırı ve keyfi surette, gece yarısı birinci şubeye götürülüp sabaha kadar alkonmasının sebebi hep aynıdır: O da, bu öğretim üyelerinin, görüşlerini yazı veya sözle ifade ederken, sadece hakikati ve objektif ölçüleri göz önünde bulundurmaları, iktidarın hoşuna gidip gitmemeyi kale almamalarıdır. Bu şahıslar Forum Dergisinde, hukukî, iktisadî ve sosyal meseleleri bütün açıklığı ile inceleyerek tenkit etmek vazifesinden kaçınmamış ve kanaatlerini bazı konferans ve alenî münakaşalarda ifadeden çekinmemişlerdir. Böyle bir hareket tarzı ise, ne yazık ki, bugün artık Üniversiteden uzaklaştırılmak için kâfi sebep teşkil edebilmektedir. Bu hakikati şüpheden uzak bir surette tespit edebilmek için, D. P. nin yayın organına bir göz atmak yeter: Zafer gazetesinin bir seneden fazla bir zamandır Üniversiteye karşı yönelttiği düzinelerle tehdit ve tahrik yazılarının hemen hepsinde, “suç” (!) olarak gösterilen sabit fiiller, muhtariyetten bahseden Senato tebliğine, Forum Dergisindeki yazılara, Fikir Klübünün mühazarasına ve son açılış merasimindeki konuşmaya inhisar etmektedir (3). Bunun ötesindeki isnatlar, vakıalara değil, sadece biraz önce saydığımız üç “suç” (!) a ve güllünc vehimlere ve iftiralara dayandırılmaktadır: “Muhalefetin aleti olmak”, “talebelerin kafalarını zehirlemek”, “kürsüyü parti propogandasının meydanı yapmak”, “talebeleri ayaklanmaya hazırlamak” gibi ağır ithamların delili, sadece ve sadece “Forumda

yapılan tenkitlerden", "Fikir Klübündeki münakaşalardan" ve "Fakülte açılış konuşmasındaki vatanî tavsiyelerden" ibarettir.

Bakınız Turhan Feyzioğlu'nun yaptığı politikacılık neden ibaretmiş: İktidar Partisi sözcüsünün başmakalesinde gösterilen "deli" in, delillikle hiç bir münasebeti olmadığı gibi; bu düşünüş tarzı, normal bir muhakemenin değil, sadece alınganlığın mükemmel bir misalini teşkil etmektedir: "Dekan Feyzioğlu bu suçun suçlusudur. Aksi vârit olamayacağına göre, 'nabza göre şerbet vermeyiniz. el-etek öpmeyiniz' ne demektir? Bunun tek manası, 'Aydın Yalçın, Forumdaki faaliyetleri ile, iktidarın nabzına göre şerbet vermediği için, profesörlüğü taslik edilmiyor' demek değil midir? Ve bunu söylemek, politika yapmak değil midir?" (Zafer 8.12.1956). "Bir dekan, Fakültesinin ders yılına başlaması vesilesile hükümete iki madde üzerinden hücum etmektedir: 1. Doçent Aydın Yalçın'ın profesörlüğünün gecikmesi Üniversite Muhtariyetini de ilgilendirmesi bakımından herkesi haklı olarak üzmemekte imiş." 2. Bir memleket en çok, mevkiilerini günün iktidarına dayanarak, el etek öperek elde edenlerden ve nabza göre şerbet verenlerden zarar görmüş. *Siyasî Bâgüler Fakültesinin tedris kadrosuna dahil bulunan asistan, doçent veya profesörler ise, bu neviden kimseler değilmiş.*" (Zafer 26.11.1956).

Eğer bu sözler, Feyzioğlu'nun — 15. 12 1956 tarihli Forum'da tam olarak yayınlanan — açılış konuşmasının metni ile karşılaştırılırsa, alınganlığın veya tahrifin derecesi kolayca tespit olunur.

Suçun mahiyeti, yani "politikacılığın" (!) neden ibaret olduğunun izahına, vekâlet emrine alma talebinden bir gün önce neşredilen baş makalede, şöylece açıklanmağa devam edilmektedir: "Hükümete karşı sarahaten muhalif bulunan Forum'daki neşriyatlarından başkaca, Fakülteye ekeedikleri Fikir Klübünde günlük politika ve bunun kontroverslerine katılmakta asabî bir ısrar ve temerrüt göstermişlerdi." (Zafer 26.11.1956).

Burada bilhassa teberüz ettirmek isteriz ki, bugün Siyasal Bilgiler Fakültesinin Forumcu hocalarına karşı takınılan tavır, tamamen istisnâî bir muamele tarzı da değildir. Gerek Zafer gerek iktidar partisi, Üniversitede müstakîl fikir sahibi olan ve bunu ifade eden her şahıs ve her makama karşı, politikaya kapılma, ve muhalefete alet olma ittihamlarını ve ağır tehditleri bol bol kullanagelmıştır.

Önce-kısa bir devre için. Prof. Bülent Esen, sonra Doç. Dr. Osman Okyar ve Prof. Dr. Hüseyin Nailî Kubalı bu oklara hedef olmuştu. Hatta Esen kısa bir zaman için vekâlet emrine alınmış, fakat sonradan "lüzum kalmadığı için"

bu karar kaldırılmıştır. Kubalı ve Okyarı vekâlet emrine alma teşebbüsü ise, İstanbul Üniversitesi Senatosunun ve Rektörünün medenî cesareti sayesinde şimdilik akim kalmaktadır.

Zaferin ve D.P. müfritlerinin tehditlerine her iki Üniversitenin Senato ve Rektörleri dahi maruz kalmıştır: *Ankara Üniversitesi Senatosunun* Üniversiteyi doğrudan doğruya, ilgilendiren 6435 sayılı kanunun "Üniversite muhtariyeti ile bağdaşmayacağını ifade ve onun değiştirilmesi temennisini izhar etmesi" üzerine, Senatolar ağır hücumlara uğramıştı (4): "Bu huruç hareketleri fevrî olmadığına ve memleket havasını daimî surette bir iğtişâş halinde tutmak tabiyesini güden muhalefetin isteklerine ve hesaplarına tıpa tıp uygun bulunduğuna göre" denilerek, Üniversiteler ve Rektörler kanuna aykırı surette politikacılık yapmakla suçlandırılmıştı.

Siyasal Bilgiler Fakültesinin Forumcu öğretim üyelerine karşı harekete geçiş de, önce yalnız "korkutmağa çalışmak" suretile vuku buldu. Celal Yardımcı, vekilliği zamanında bu öğretim üyelerinden üçünü, makamına çağırarak, tenkide son vermelerini, aksi halde cezalandırılacaklarını açıkca bildirmişti. Buna cevap olarak gelen 19.1955 tarihli ve "Demokratik bir düzende ilim adamlarının yeri" adlı baş makale ise şu sözlerle sona eriyordu: "Memlekete, devlete ve mensup oldukları kurullara karşı yükledikleri sorumluluğu, en büyük öğretmen Sokrat'ın şu mesajı, ne kadar veciz ifade etmektedir: *Atın-lılar; Gençliğe verdiğim dersleri kesmem şartile beni serbest bırakacak olursanız, üzerimdeki bütün tehditlere ve tehlikelere rağmen ben gene derslerime devam ederim.*"

Daha sonra Fikir Klübündeki objektif münakaşalar tahrif edilerek, tehdit için vesile itti haz edildi. Bazı D.P. müfritleri Üniversitenin "muhalefetin uşağı" olduğundan bahsedecek kadar bile ileri gitmekten çekinmediler. Yapılan tehditler de kesin bir ifade taşıyordu.

Fakat Forumcular, hakikatleri yazmak ve söylemek "suç" (!) unu işlemeğe devam ettiler. İşte bu "ısrarla hakikatin peşinden gidiş", bu "boyun eğme-yiş", bu "kendi menfaatlerini hiçe sayış" tır ki, ilgililerin asabını bozdu ve onları, en ağır cezaları vermekten başka çare kalmadığı kanaatine sevketti. Tarih başlıyalıdan beri sayısız defalar tekerrür eden hata, bir kere daha işlenmekteydi: "Fikre karşı ceza tehdidi ile galebe çalmak hevesine kapılma"nın çıkmaz yol olduğu, yazı ki, 20 inci asrın 2 inci yarısında demokrat Türkiyede dahi birçok şahısların kavranamamıştı!

İktidar partisi organının geçen seneki ve bu seneki ittihamnamelerinin

hemen hiç birinde tehdit eksik değildir. "Üniversiteler Kanununun değiştirilerek (5) muhtariyetin başka türlü halledile-iği" ve "Siyasal Bilgiler Fakültesinin kapatılabileceği" yolundaki tehditler dahi esirgenmemiştir. Meselâ Fikir Klübündeki münazara münasebetile birbirini takıp eden hakaret, iftira ve tehditlerle dolu yazıların 25.1.1956 tarihlerinde, iktidar partisi sözcüsü, makaleyi aynen şu cümle ile bitirmişti: "Ama biz, bu unsurlardan, ilim, ocaklarımızı ergeç temizleyeceğiz!"

İşte totaliter zihniyetin mümessili olan bu gibi müfrit elemanlar, "müstakîl ve hür görüşlerini ifade etmekten çekinmeyen, yani hükümete nazaran falsolu sesler çıkaran üniversite öğretim üyelerini" n çanına ot tıkanmanın artık zamanı geldiğine kani olmuşlardır.

(Bundan sonraki incelememizde Bay Menderes'in "vekâlet emrine alınmanın hakiki sebebini nasıl belirttiğini gösterecek, buna eklediği isnat ve ittihamları ele alarak, bunların ne derece hata ve tezatlarla dolu, delilsiz ve hakikata uymayan sözler olduğunu isbat edeceğiz).

* . Vatan 26.2.946

** . Vatan 20.2.96 .

(1) Misal olarak, dünyaca tanınmış İngiliz mecmuası "Economist" in 15.12.956 tarihli, Avrupanın bir numaralı gazetesi diye maruf Neue Zürcher Zeitung'un 22. 12. 956 tarihli ve tanınmış Amerikan dırgısı "Time" in 17.12.956 tarihli sayılarına bakınız.

(2) Dünya ve Cumhuriyet gazetele-rinin 8.12.1956 tarihli sayısına bakınız.

(3) Meselâ 21.1.1956, 22.1.1956, 24.1.1956 8.2.956, 15.11.956, 22.11.956, 26.11.956, 30.11. 956, 5.12.956, 7.12.956, 8.12.956, 21.12.956 gibi bir çok yazısında "Forum" ve "Fikir Klübü" kelimeleri, Bay Burhan (Asaf) Beğce'nin sevdiği tabir ile konuşursak- "Leitmotif (laytmotif)" i teşkil etmektedir.

(4) Meselâ 21.1.1956, 22.1.956, 24.1.958 1.2.956 tarihli yazılar gibi.

(5) Yeni Kanun tehdidini Bay Menderes de yapmıştır: "Biz şimdi Üniversiteler Kanununu değiştirmek niyetindeyiz. Üniversiteler Kanunu, nevi şahsına münhasır (!?) bir kanundur. Bu fikirleri, kanunu buraya getirdiğimiz zaman anlıyacaksınız. Siz hürriyeti, demokrasiyi, Üniversite muhtariyetini de kendi işinize geldiği gibi kabul memlekete mut-laka ve mutlaka kâbul ettirmek gayreti içindedesiniz. Böyle olmaz!" (Menderes, *Zabit Ceridesi*, devre X cilt 15 içti-ma 3 sah. 192).

BİR ORMANCI KÖYÜNDE GELİR - GİDER TABLOSU

III

HARMANDALIOĞLU

Bu seferki yazımızda Bolu ile Düzce arasında 130 evli Düzce kazasına bağlı bulunan 880 nüfuslu (SİĞİRLİK) adında bir orman köyünden bahsedeceğiz. Düzce ve Bolu'ya beşer saat uzaklıkta bulunan bu köyün halkı, bundan elli, altmış yıl önce bölgede mevcudu otuza yaklaşan diğer komşu köylerle birlikte Trabzon taraflarından göç edip gelen Dördüncü Ordu muhacirleridir. Bunun için, yerli halk bu köylerde oturan keresteci köylerin hepsine birden "Ordulular" adını takmıştır.

Köyün arazisi orman içinde gayet dar ve sıkışmıştır. En zengininden ancak iki kişinin elinde yüzer dönüm toprağı vardır. Orman içinde geniş otlakiyeler bulunmadığından köylü, davar, sığır beslemekte de güçlük çekmekte en varlıklı ailelerin bile kapısında ancak kırk elli kadar davarla, birkaç inek bulunmaktadır. Birkaç yıl öncesine kadar keçinin epiyce bir yekün tuttuğu söylenmekte ise de orman idaresinin devamlı baskısı yüzünden davarcılığın eski önemini kayıy ettiği sanılmamaktadır. Köyün yeri yüksek ve ormanlarla çevrili olduğu için bağ, bahçe ürünleri yetişmediği gibi, sebze olarak ta bir miktar fasulye ile soğan ve patetesten başkası yetişmemektedir. Köyde bazı aileler ihtiyaçları kadar çuha ve bez dokumakta iseler de son günlerde bu el sanayiî bölgedeki önemini kayıy etmiştir...

Geçimini bu gün için tamamaile topraktan ve orman ürünlerinden sağlıyan SİĞİRLİK köyündeki aileleri sahip oldukları topraklara göre, aşağıdaki tipler üzerinden (dönüm hesabıyla) şöyle tasnif edebiliriz.

Aile	Ev sayısı	Toprağı	Ektiği
Büyük	10	50—100	50—100
Orta	40	25— 30	25— 30
Küçük	70	5— 10	5— 10
Topraksız	10	—	—

Düşünceler

Elinde fazla toprak bulunmadığından dinlendirmeye bırakılmamıştır.

Biz burada 1947 yılında tesbit ettiğimiz orta tipteki bir ailenin gelir - giderile, ayrıca 1955 yılında ele aldığımız aynı ailenin gelir - giderini karşılaştıracız.

YILLIK GELİR

1947

Gelirin cinsi	Parası
30 yarım buğday yarımı 3 liradan	90 Lira
60 yarım mısır 3 liradan	180 »
(Bir yarım 16 kilo)	
Orman işletmesinde üç aylık kazanç	300 »
Ormandan kaçak kereste çıkarmıştır	150 »
Davardan ve inekten	100 »

Soğan, patatesten	—
Tavuk ve hindiden	—
Gelir tutarı	820 Lira

1 9 5 5

Gelirin cinsi	Parası
35 yarım buğday 4 liradan	140 Lira
50 yarım mısır 4 liradan	200 »
Orman işletmesinden	375 »
Davardan ve inekten	225 »
Soğan patatesten	150 »
Tavuk ve hindiden	100 »

Gelir tutarı	1190 »
--------------	--------

YILLIK GİDER

1 9 4 7 de

Giderin cinsi	Parası
Giyim eşyası 6 nüfusa	200 Lira
Ekmeklik mısır, buğday	360 »
Dokuma ipliğine	20 »
Öküz taksiti	125 »
Köy salması	10 »
Vergi hayvan ve arazi	40 »
Sigara ve kibrit	60 »
Ziraat aletleri tamiri	40 »
Gazyağı	12 »
Sabun	18 »
Tuz	10 »
Berbere iki kişi için	12 »
Sığırtmaç hakkı	8 »
Bekçi	3 »
Tohumluk mısır, buğday	60 »
Şeker, kahve, çay ev için	10 »
Et	20 »
Çarık gönü	30 »
Nalbant için	5 »
Kışlık sebze	25 »
Doktor, ilaç bedeli	20 »
Kalaycı masrafı	10 »
Köyde eski yazı okutan	20 »
İmam ücreti	—
Düzceye iniş, çıkış masrafı	40 »
Askerdeki oğluna	75 »
Düğün hediyesi	—
Hayvan yemi	—
Borçlulara ödediği faiz	12 »
Ormandan kaçak mal yaparken yakalanan hayvanını pazardan tekrar satın almıştır	100 »
Umulmadık masraf	15 »
Yıllık gider toplamı	1360 »
» Gelir toplamı	820 »
» Gider fazlası	540 »

1 9 5 5 de

Giderin cinsi	Parası
Giyim eşyası	550 Lira
Yemeklik mısır, buğday	422 »

Öküz taksiti	250 »
Köy salması	15 »
Vergi hayvan ve arazi	25 »
Sigara ve kibrit	225 »
Ziraat aletleri tamiri	60 »
Gaz yağı	21 »
Sabun	42 »
Tuz	12 »
Berbere	22 »
Sığırtmaç hakkı	10 »
Bekçi hakkı	4 »
Tohumluk mısır, buğday	150 »
Şeker, kahve, çay ev için	30 »
Et	27 »
Lâstik	20 »
Nalbant için	20 »
Kışlık sebze	125 »
Doktor ilaç bedeli	75 »
Kalaycı masrafı	22 »
İmam ücreti	10 »
Düzceye iniş - çıkış	90 »
Düğün hediyesi	40 »
Hayvan yemi	200 »
Borcuna ödediği faiz	35 »
Umulmadık masraf	25 »
Yıllık Gider toplamı	2497 »
» Gelir toplamı	1190 »
» Gider fazlası	1307 »

1947 mahsül yılında çevresinde orta halli görülen bu köylü ailesinin 540 lira borçlu düştüğü, 1955 yılında ise, aynı ailenin gelirinde (yani dokuz sene sonra) 370 lira gibi küçük bir fark görüldüğü halde gider hanesindeki borç miktarının 540 liradan 1307 liraya fırladığı görülmektedir. Bu eski göçmen köyünün arazileri tapuca mukayyet bulunmadığından Ziraat Bankası kendilerine kredi açmadığı için, çok kere aylık faizi yüzde onu bulmak suretile şahıslardan borç para alırlar. Bu borç miktarı hiç kapanmadan yıldan yıla devredilerek elden ele dolaşmak suretile devam edip gider. Köylülere, (ge lirlerinizi artırmak suretile bu borçlardan kurtulmanın imkânı yok mu) diye sorduğumda, «Beğim nasıl artar, fazla toprak yokki ekip biçesin Mera yokki hayvan besliyesin. Bu dağların başında meyve sebze zaten hak yetire. Eh! işletmenin dağdan kütüğünü indirmekten üç ayda ne koparabilirsek..»

Evlenme, askerlik, ev yapma, avradı, öktüzü ölme gibi büyük masraflara kapı açan olaylar karşısında durumlarının ne olacağını sorduğumda..

«İşte o zaman pusulayı şaşırırız. Ya varımızı, yoğunuzu satar savar uzak köylerden birine azap (hizmetkâr) dururuz. yahutta çoluğu, çocuğu yüzüstü bırakır borçları ödemek üzere terki diyar ederiz» dediler. Zaten, bu mevsimde köyde eli iş tutar erkek namına kimsenin kalmadığına bakılırsa Bolu

dağlarındaki bu orman köylerinde «Ekmeğin arslanın ağzında olduğu» nu söylemek hiç te mübalagalı bir laf olmaz. Yukarıdaki sözler, köyde az çok ekip, biçecek toprağı olan orta halli köylülerden dinledim. Ya bir de elinde ancak 5 - 10 dönüm arasında toprağı bulunan fakat sayıları köyde 70 haneyi aşan küçük çiftçi ile ekecek bir karış toprağı olmayan 10 hanenin durumu?... Uzun kış günlerinde, hemen hemen

altı aylarını işsiz, güçsüz geçiren bu yayla insanlarının belli başlı yemek ve katıklarının neler olduğunu öğrenmek istedim.

İşte SIGIRLIK köylülerinin yemek listesi: Pancar çorbası, fasulya, Patates, bulgur pilavı, biber turşusu. Senede bir kaç kere et. Yazın bir iki sefer taze sebze ve meyve. Yazın üç ay kadar yoğurt ve ayran. Arasına, süt, yumurta..

Ticaret Sicili Gazetesi Nizamnamesi yürürlüğe girmiştir.

Bu nizamnameye göre, bütün Türkiyeye ait ticaret sicili kayıtlarının yayınlanmasına mahsus "Türkiye Ticaret sicili gazetesi" iktisat ve Ticaret Vekâleti tarafından Ankara'da yayınlanacaktır.

(Resmî Gazete 9511, 17 ocak 1957)

Seker

Şeker fiyatlarının artırılması hakkındaki K/1065 sayılı kararın yürürlüğe konması Bakanlara kurulunca 17/1/1957 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Buna göre, 20/1/1957 tarihinden itibaren fabrikalarda ambalaj masrafları hariç, toptan kristal şekerin kilosu 200 kuruştan, küp şekerin kilosu 230 kuruştan satılacaktır.

(Resmî gazete 18 ocak 1957, 9512)

Emekli sandığı kanununu

6881 sayılı kanunla, Emekli sandığı kanununa iki geçici madde ilave edilmiştir:

Emekli sandığı kanununun 102. ci maddesinde ve geçici 30. cu maddesinde yazılı paraları birer yıllık müddet içinde yatırmayanlara yeni bir hak tanınmış ve 6 aylık bir süre daha verilmiştir.

Bu kanunla yine Emekli Sandığı Kanununun yürürlüğe girdiği tarihte geçici 65, 63 ve 69. cu maddelerinde yazılı durumlarda olanlara yeniden 6 aylık bir müddet daha verilmiştir.

Bu müddetler 23 ocak 1957 tarihinden itibaren başlamıştır.

(Resmî Gazete 9516, 23 ocak 1957)

C. Kırcı'nın Kıbrıs Anayasası T. Feyzioğlu'nun "Radyo Meselesi" yazısının 2 inci kısmı gelecek sayımıza bırakılmıştır. Özür dileriz.

Ayın Hukukî Haberleri

EUROFİMA

6869 sayılı kanunla, demiryolu müteharrik vasıtalarının finansmanına mahsus Avrupa Şirketi (EUROFİMA) nın kuruluşu hakkında 20 ekim 1955 tarihinde Bern'de imzalanan mukaveleye katılmamız kabul edilmiş ve bu mukavele ile ekleri tasdik olunmuştur

(Resmî Gazete 9495, 28/Aralık/1956)

Avrupa Para Anlaşması

Avrupa Para anlaşması ve Avrupa para anlaşmasının muvakkat tatbik protokolünün tasdikine dair 6879 sayılı kanun 28/12/1956 tarihinde kabul edilmiştir.

Bu kanunun birinci maddesine göre: Bir Avrupa fonu ve çok taraflı tesviye sistemi kurulması maksadıyla 5 ağustos 1955 tarihinde Paris'te imzalanmış olan "Avrupa para anlaşması" ve "Avrupa para anlaşmasının muvakkat tatbik protokolu tasdik edilmiştir.

(Resmî Gezete 9502, 7/ocak/1957)

Basımla ilgili yeni hükümler

Gazete sahife ve ebatlarının tahdidi hakkındaki 7/2/1956 tarihli kararnameye aşağıdaki hükümleri ilave edilmiştir.

Gazete ve dergiler her ayın baskı sayısını ve iade miktar ve nisbetini ertesi ayın onuna kadar Devlet Vekâletine ve Türkiye Gazete sahipleri Sendikasına pulsuz birer beyanname ile bildirmeğe mecburdurlar.

Bu kararnamede yer alan diğer bir hüküm de, gazete ve dergilerin ikinci baskı yapamıyacıkları hakkındadır.

İadelerin nisbetleri, iadelerin, basılmamış gazete kağıtlarının satış fiyatları tesbit edilmiş ve aksine hareket edenlere Millî Korunma kanununun tatbik edileceği tasrih edilmiştir.

(Resmî Gazete 9506, 11/ ocak/1957)

Ticaret Sicili Gazetesi

Türk Ticaret Kanununun meriyet ve tatbik şekli hakkındaki 6783 sayılı kanunun 12. ci maddesine göre hazırlanan Türkiye

Okurların forumu

Aydınlara Dair

Forum Yazı Kurulu'na

Çok sevdiğim ve bilhassa bağrında topladığı, hakikatleri pervasızca savunabilme yeterliğini kendinde bulduran, ilim, irfan ve demokrasi yolunun kılavuzlarının yazılarını zevkle okuduğum derginizin, 1/Ocak/1957 tarihli 67. sayısının "Okurların Forumu" bölümün-

de gözüme ilişen bazı hususları belirtmek istiyorum.

İlim adamı hakkında benim nâçiz kanaatim şudur: İlim her şeyden evvel iyiye, doğruya, güzele ve faydalıya doğru yolalıdır. Bunların müdafileri ve adeta bekçi ve tellâlları durumunda bulunan, Sayın Üniversite hocalarımızın

hareket tarzlarını tarih tasvip etmiyecektir. Onlardan beklenen devlet siyasetinin, iç nizam ve adaletin münekkittliğini yapmaktır. Halbuki onlar yalnız susmakla iktifa ediyor, çığnänen hakikatleri, kaybolan adaleti lâkaydı ile takip durumunda bulunuyorlar.

İlim adamı, hakikatleri, olayları objektif bir görüşle ve pervasızca, ilmi olarak izah ve tenkit etmelidir. Yükselen Türkiyemizde ilim adamlarının sayısı gittikçe azalmakta, kalanlar tarihî mesuliyetlerini idrak edememekte, ve fakat kaybettiğimiz kıymetlerin yerini malesef yenilerin dolduramamakta olduğu aşikârdır. İşte geçende kıymetli Ord. Prof. Ebul'ulâ Mardin'ide kaybettik.

Türkün, fikirlerine, hürriyetlerine gem vurmak, tarih boyunca mümkün olamamıştır. Vurmak isteyenler, her sahifesi zafer, şan ve şöhretle dolu Türk

Tarihinin, ummanlarında boğulmuşlardır. Bunun için yukarıda da arzettiğimiz gibi ilim adamlarının çekinmeden hareket edebilmeleri tabiidir.

Bütün bunların tamiri, üniversite muhtariyeti, geniş bir fikir ve yazı hürriyeti ile tam bir demokrasinin varlığını icap ettirir. Bütün bunlarda büyük vatan şairi Namık Kemal'in :

Mu-sırrım, sabitim tâ can verince hal-
ka hizmette
Fedakârın kalır eşkâr daim, kalbi
millette
Denir bir gün gelirdi sâye-i feyz-i
hamiyette
Kemal'in sengi kabri kalmamışsa namı
kalmıştır.

ve :

Felek her türlü esbab-ı cefasın top-
lasın gelsin
Dönersem kahpeyim, millet yolunda
bir azimetten

şeklinde söylediği gibi pervasız, millet yolunda her şeyini fedadan çekinmeyen ve Sayın Özer Oral'ın dediği gibi; âlâkasızlık perdesi arkasına çekilen bu sözde aydınların tarihi mes'uliyetlerini anlayarak meydana atıldıkları gün asıl vazifelerini yapmaya başladıklarını söyleyebilecek ve bütün gedikler, yakıntılar ilim adamlarının harciyle malzemesiyle doldurulmuş, her yerde ve herkese karşı karşı alınımız ak ve kuvvetli, kudretli olarak çıkabileceğiz.

Saygılarımla.

İ. Kaya Serçe — Ankara

Fikirde Karar ve Samimiyet

Forum Yazı Kuruluna

Derginizin 68. sayısında yayımlanan Dr. T. Fezyoğlu'nun "Radyo Meselesi" adlı yazısının bana düşündürdüğü bir nokta üzerinde durmak istiyorum. Yazının tümü ile pek de ilgili olmayan bu nokta "Ulus"un Peyami Safa'sı ve o zamanki düşünceleridir.

Peyami Safa üzerinde, sadece dikkate değer bir örnek olduğu için duruyorum. Fikir hayatımızda ve gazetelerimizde, ölenleri bir yana bırakalım, dün'den bugün'e okuyucunun karşısına başka başka hüviyetlerle çıkan kalem adamları eksik değildir. Akis'in 141. sayısında da (19 Ocak 1957) bu çerçevede ele alınabilecek bir başka yazarın sözü ediliyor. "Aydınlık" dergisinin "Burhan Asaf"ı ile "Zafer" gazetesinin "Burhan Belge"si karşılaştırılıyor. Bu örnekleri çoğaltmanın, maalesef, güç olmadığını söyleyeceğim.

Sözü, yazılı fikirlere karşı olsun gösterdiğimiz unutkanlığa getirmek istiyorum. Herşeyi çok çabuk unutuyoruz. "Zaman içinde" ele alınarak bir hükme bağlanması gereken nice yazarlar, unutkanlığımızın cezasını gene bize çektiriyorlar. Fikir meydanlarının şahbaz atları olarak her yerde karşımıza çıkıyorlar.

Zaman içinde insan olgunlaşıp fikirleri gelişmez mi diyeceksiniz. Elbette. Öylesini bulup başüstüne koymalı. Benim üzerinde durduğum öylesine değişenler değil. Şu veya bu maksat veya çıkar uğruna fikir değişimleriyle, zaman içinde daha olgun fikirlere yükselenleri birbirinden ayırmak gerek.

Fikre saygı. Fakat daha önce, yazının ne dereceye kadar karakter sahibi olduğunu ölçüp biçerek. Böyle yapılmazsa, "samimi" ve "maksatlı" düşünceler arasındaki fark ortadan kalkar, toz duman içinde yalancı pehlivanlar arslan postuna bürünür.

Unutkanlığımızdan çok şey çekiyoruz. Saygılarımla.

Cavit Orhan Tütengil - İstanbul

Öğretmenliğe Dair

Forum Yazı Kurulu'na

Öğretmenlik ve Öğretmenlerin vazife, sorumlulukları gibi, sayısız dert ve dâvaları da Türkiyemizin acele hâl çaresi bekliyen esaslı dâvalarından biridir... Dünyanın yeni bir çağ olan atom çağına girmeğe hazırlandığı devrimizde biz hâlâ birinci sınıf ilim ihtisas adamlarından mahrumuz...

Halkımızın ancak % 32,5 u okuma yazma bilir, bunu tam sayamayız. Köy okullarından çıkıp Türkçe konuşamayanlar olduğu gibi, askerde ancak birkaç kelime öğrenip, gazete manşetlerini dahi okuyamayanlar da okur yazar sayılmıştır... Hele Türkçe konuşmayan Şark illerimizdeki köy okullarının durumu hakikaten hazindir... Bir öğretmen 5 sınıf... Öğretmen kürtçe, çocuk Türkçe bilmez... Bir yanda müfredat, âmirler iş ister... Dertten anlamaz... Bu tip okullardan çıkanların durumunun takdirini de okuyuculara bırakıyorum. Hal böyleyken Türkiye'de hakiki okur yazar nisbeti % 25-30 kadardır diyebiliriz. % 70-75 nin okuma yazmadan dahi mahrum olduğu memlekette öğretmen ve okulun değeri gayet tabii bambaşka olacaktır. Hele o memleket 1839 dan beri çabaladığı halde bugüne kadar batının ancak kılık kıyafet, sinema, tiyatro, dans, balo gibi kolay taklidedilir taraflarını alabilmiş. Onun muazam medeniyet, kültür ve tekniğinin bugünkü hale gelmesini sağlayan esas unsurları; modern ilmi metodu, fikir hürriyeti,

müsbet çalışma sistemine ait esasları hâlâ lâyıkıyla anlayamamış Türkiyemiz gibi bir memleketteki meselelerin en önemülerinden biri Maarif meselesi ve onun esaslı unsuru olan öğretmenin durumudur... Bunu çok iyi bilen Sayın Dr. Cavit Orhan Tütengil, Büyük Türk Müteferriki Ziya: Gökalp'ın dediği gibi «Türk Milleti, Garp Medeniyeti, İslâm Ümmeti'nden olacak, arzuladığımız modern Türkiye'nin kuruluş gelişmesinde en mühim ödevlerin öğretmenlere düştüğüne inandığı için Forumun 15 Ocak tarihli 68 inci sayısında «Öğretmenlerin Okul Dışındaki Çalışmaları» başlıklı güzel bir yazı neşretti.

Bu yazısında açıkça belirtmemekle beraber Sayın Dr. Tütengil'de müteaddit defalar Forum Dergisi ve sosyal mes'elelere temas eden dergilerle ilmi ve içtimai eserlerin hemen hemen hepsinde temas ediler Zihniyet İnkilabının zaruriliğini inanıyor galiba... Zaten Türkiye'de herşeyden evvel bir zihniyet inkilabının yapılması zaruridir. Bu yapılmadıkça ne yapacak sathi ve köksüz olur. Hayranı olduğumuz garp medeniyetine şimdiye kadar olduğu gibi tam mânasıyla nüfuz edemeyiz... Bu hususta en önemli vazifenin de öğretmenler'e düştüğüne inanan, Diyarbakır Lisesi Felsefe hocalığından, ora muallim mektebi talebesi iken tanıyıp, derin bilgisi, keskin zekâ ve sistematik çalışma ve öğretim gayretine hayran olup sadece din ve milliyet hususundaki görüşlerini benimseyemediğim... Çünkü ben bu hususta Sayın Doç. Topçu ve Fahrettin Kırzıoğlu'nun fikirlerini benimserim... Sayın Cavit Orhan yukarıda adını zikrettiğim değerli yazısında, öğretmenin okul dışı faaliyetlerini evvelâ iki kısma: 1) Öğretmenin kendi kendini yetiştirmesi, 2) Öğretmenin çevresine tesiri. Bunu da kendi arasında iki ana bölüme ayırarak köy öğretmeninin vazifelerini on, şehirdeki öğretmenlerin vazifelerini de 5 esasa irca ederek neler yapmaları gerektiğini sarih olarak gösteriyor. Gönül ister ki Türkiyemizde her öğretmen Sayın Cavit Orhan'ın dediği gibi çalışsın...

Asırlardır, ızdırap, sefalet ve cehaletin pençesinde inliyen Anadolu ancak bu tip, idealist, imanlı, ahlâklı, çalışkan, faziletli ve feragatkâr münevver öğretmenlerin omuzlarında yükselir Dünyaya gelip geçmiş insanların en büyüğü olan Peygamber Efendimiz, milletleri ancak iki sınıfın iyi ve kötü olması alçaltır veya yükseltir. Bu sınıf âlimler ve âmirlerdir» diye boşunamı demiş. Bu iki sınıfın yetiştiricisi, esaslı da öğretmenler değil midir? Bu bakımdan bu mesele, üzerinde durmağa değer bir mevzuudur. Sayın Cavit Orhan öğretmenin vazifelerini sadece saymakla yetmiyor. Türkiyemizde öğretmenlerin % 1 bile niçin bu esaslar dahilinde çalışmıyor, veya çalışıyor? Türkiyede öğretmenlerin kaç-

ta kaç gerçeği gibi çalışıyor? Vazifelerini tam yapanlar neler yapabilir? Neler yapıyorlar? yapmıyorlarsa sebebi nedir? Eksik yapıyorsa neden eksik yapıyor? Bu eksikler nasıl, ne gibi tedbir ve çarelerle giderilebilir?

İlmin vazifesi daima yol göstermek, esas prensipler vâz etmek, Sayın Dr. Cavit Orhan da genç enerjik bir ilim adamı, olduğuna göre, bu dâvayı esaslı şekilde inceleyip, bize sebep, neticelerle birlikte, hal şekli için gereken, çare ve prensipleri de göstermelidir. Öğretmenin okul dışı vazifeleri şudur, demek kâfi değildir. Önümüzdeki 17 Martta Maarif Şurası da toplanacaktır. Sayın Cavit Orhan orjinal fikirler öne sürüp, tedbir ve çareler tavsiye ederse fikirleri her halde orada ele alınır da memleket namına hayırlı kararların alınmasına da sebebe olursa; bu şeref de onun olur. Yazı sahibinin bundan sonraki yazılarında bu hususları esaslıca incelemesini bekliyoruz.

Tecribelerimiz ve kanaatimizce Türkiye'de öğretmenlerin vazifelerini gereği gibi yapmamaları veya yapmamalarında iki önemli sebep vardır. Bu sebepler ortadan kalkmadıkça öğretmenlerden umulan hiç bir zaman gerçekleşmez.

1) Bu sebeplerin birincisi ve en mühimi maddî imkânsızlıklardır. Bu şartlar altında, öğretmen zaruri ihtiyaç maddelerini teminden acizken, bilhassa genç öğretmenler, kendi kendini yetiştirmesi için gereken kitap v.s. için lâzım olan parayı nereden bulacak? Evinde çocuk çocuğunun nafakasını teminden aciz, Akbank'ın kapıcısı kadar, para alamayan genç öğretmen nasıl halkı düşünmek, onu aydınlatmak için çareler arar? Bu gün bu acı da olsa realitedir. En mağdur ve mahrum sınıf öğretmenlerdir. Harcırahı, primi v.s. yok... Sadece 20 lira asli maaş karşılığı 144 lira. Bununla ne yapabilir?

2) İkinci sebep de yetişmedeki kifâetsizliktir. Bu gün şunu da kabule mecburuz ki, öğretmenlerin yetişme tarzları da kifâetsizdir. İlk, orta ve yüksek öğretmen okullarında öğretmen namzetleri lüzumlu bilgi ve tecrübelerle mücehhez kılınıyorlar. Hayata atılınca da bocalayıp kalıyor insan. Üstelik kendine güvenenler, bilhassa ilk, orta okul öğretmenleri üniversiteler, yüksek okullar veya başka müesseselere girip, başka mesleklere intisap ediyorlar. Öğretmenlikte de ancak başka sahalara girmeğe cesareti olmalarıyla birkaç idealist kalıyor. Onlar da kifâyet etmeyince sanki bir meslek değilmiş gibi her meslekten insan alınıyor... Hayatta muvafak olmaları başka meslek sahipleriyle, lise mezunları ve öğretmenliğin dıştan görünüşüne aldanan bilgi ve tecrübe bakımından kifâetsiz olan orta okul ve kız sanat enstitüsü mezunları da öğretmenliğe giriyorlar. Meslek mektebi mezunlarının kudretleri birinci sebep dolayısıyla durmadan

ayrılırken, sonradan giren ve meslekte kalanlarla bu meselenin haline imkân yoktur. Herşeyden evvel bu iki sebep ortadan kalkmadıkça Türkiye'de öğretmenler gereği gibi çalışamazlar.

İ. Hakkı NUDRALI — Ankara

Rock'n Roll ve Strip-Tease

Forum Yazı Hey'etine

Aşağı yukarı bir aydan beri memleketimizde gazetelerin, en başta T. M. T. B. liği olmak üzere bazı gençlik teşküllerinin, bu arada Türk Kadınlar Birliği İzmir Şubesinin, gazete havadislerine, beyanlarına hatta idarî makamların bu tezahürleri men'etmesi şeklinde tecelli eden müracaatlarına bakılırsa Rock and Roll ve Strip-tease'in amme efkârını şiddetle alakadar ettiğini teslim etmek icap eder

Durkheim sosyolojisinin ifadesine göre, muayyen bir cemiyette muayyen bir zamanda vasatî olarak rastlanan hareket tarzı normal olduğuna göre Rock and Roll ve Strip Tease'in doğurduğu tecessüs ve alâkanın normal olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Ancak bu iki -ilmî terimi ile fenomenin, uyandırdığı alâka bir aksül âmel şeklinde tecelli etmesinin sebepleri araştırılmalı ve bu hususta bir kıymet hükmü vermelidir.

Kanaatimizce, muhterem Nadir Nadinin "Cumhuriyet" gazetesindeki bir baş makalesinde iki müessesenin men'i hususunda gençlik tarafından yapılan müracaatı garipsemenin doğru olduğu gibi, 14/1/957 tarihli pazar "Cumhuriyet" gazetesinde muhterem Doğan Nadi dahi "yedi dakika" sütununda Rock and Roll için gösterilen hasasiyeti aşırı bulmakta haklıdır.

Her zaman ve her yerde olduğu gibi gençliğin, işbu gençliği sebebiyle, yeniye olan meclûbiyeti bu derece tacacüple karşılamakta isabet yoktur. İşaret edildiği vehile bundan takriben kırk sene evvel dedelerimiz Çarlistonu tehâlükle karşılamışlardır. O devrin adamlarına göre, Çarliston salgınına, bugün "Rock and Roll" için reva görülen "millî an'aneye aykırılık ve ahlakî ifsad edici" ittiham kullanılmış olduğunu zannetmiyoruz.

Rock and roll'ün yapıldığı her yerde bazı zarar verici neticeler tevhit etmiş olması, onun, tabir caizse, afaroz edilmesini muhik kılmaz. Muhtemeldir ki ilk anların heyecanı ile zaten gençlikte meknuz olan potensiel dinamizmin bir tezahürü olarak bazı zararlar meydana gelmiştir. Ancak bu dansın kendisinden değil heyecanını kontrol edemiyen bir kitle hareketinden doğan neticedir. Başka tabirle sebep - netice münasebetinin terimlerinin berakis edilmesidir ki böyle bir zehaba meydan vermiştir.

Strip - Tease'e gelince, zannımızca bu sahada gösterilen aksülâmel bir evvelki sahada gösterilenden daha az makul ve daha gayrı tabii değildir. Strip - Tease en basit ifadesi ile bir san'at gösterisidir. Bu gösteride çıplaklığın mühim rol oynaması gösteriyi san'at olmaktan çıkarmaz. Filhakika evvelimizde çıplaklığın gayrı ahlakî olduğu mes'elesinin mukni bir şekilde halledilmemiş olması bir yana, bu tezahürün ahlakî ifsad ettiği de şüphe götürür.

Eğer sırf çıplaklık bu bapta bir kıstas olacaksa, bütün eğlence yerlerinde en merçup bir dans şekli olan ve 'oriental' olarak tavsif edilip halk argosunda "göbek" denen havaların da aynı mucip sebeple o yerlerden sürülmesi icap eder. Bu nev'i dansların Strip - tease'e nispetle daha ahlakî olduklarını kabul etmek mantık bakımından gayet güç olsa gerektir.

Şuna işaret etmelidir ki gerek Rock and roll gerekse Strip-tease'in hedef bulunduğu en şayanı dikkat ve kanaatimizce amme hürriyetlerinin mevzubahis olması dolayısıyla titizlikle üstünde durulması icap eden teşebbüs TMTB liğinin bu tezahürlerin men'i hakkında vaki olan müracaatıdır. Bunun yanında İzmir'de bir eğlence yerinde yapılan strip-tease numarasının kaldırılması hususunda, ademi mutavaat halinde böykot ve hatta adli makamlara baş vuracağı tehdidi, ile gazino idaresine Türk Kadınlar Birliği Şubesi tarafından yapılan müracaatta aynı şekilde mütalaa edilmelidir. Kanaatimizce her iki hareketi hukuk bakımından tasvibe imkân yoktur. Birinci halde, herhangi bir kaide ile yasak edilmemiş olan bir fiilin icrası amme hürriyetlerinin istimali olduğu gibi, şu veya bu ticarethanenin muayyen bir programı tatbik etmesi onun çalışma hürriyeti ile alâkalı olduğundan, bunların tahdidi daima teenni ile yapılmalıdır. Böyle hürriyetlerin amme menfaati kıstası ile ölçülecek men'i, münhasıran kanuna ait olacağı gibi, aynı hürriyetlerin tanzimi de yine aynı kıstasa mebni münhasıran idareye aittir.

Bu bakımdan şu veya bu cemiyetin bu bapta teşebbüsü bir müdahale olarak kabul edilmelidir. İcra organı bir hürriyeti men etmez, ancak istimalini tanzim eder; binaenaleyh rock and roll'un zararlarını izale için idare hareketine geçebilir, bir amme hürriyeti olan dansı men etmek, selâhiyeti dışında olmak icap eder.

İ. N. Franko - İzmir

Foruma yeni aboneler bulma kampanyası başarıyla devam etmektedir.

Okurlarımıza teşekkür eder, gayretlerine devam etmelerini, ve hedefin Forumu 10 binlerce aydına ulaştırmak olduğumu daima hatırlamalarını rica ederiz.

Sanat Meselelerimiz

Yazı Kurulu'na

Sanatı geliştirmede Cumhuriyetten beri devletçe alınan tedbirlere, bugün varılmış olan durum karşısında yenilerini katmak ve gözden geçirmek lâzım geldiğinde fikir birliği edecekler bulunacaktır. Bu anlamda geçmişteki tedbirler üzerinde durmak bir mesele olmamalı. Yalnız şu var ki bugün sönük düşen durumu devam ettirmekte ısrar edilemez.

Biz, bir inkılâp ve reform yapmış bir milletiz; bu muhtac olduğumuz gelişmeler içindi. Bu arada önemli bir noktada da kültür hayatımızın gelişimi idi. Sanat anlamında da geçmiştin kıymetleriyle yetinmek yerine millî karakteristik sanat yaratmak icabediyordu. Bu yolda, sanat alanında müzeler ve bir devlet resim ve heykel sergisi, sanatkârları teşvik yollu anlayışlar ve müesseseler yer aldı.

Bugün gerçi, bu hareketlerin sonucu ve anlayışın etkisi ile sanat görüşü edinmiş, bu ihtiyacı önemli saymış ve sanatla ilgilenerek onun spritüel varlığından nasiplenmekte bir maksat sezmiş gençlerimiz, aydın kıymetlerimiz vardır. 35 yıl eveline göre farklı bir durumdayız ki bu bir kazançtır; bundan sonra yapılacak hareketler için hazırlanmış bir anlayış fonudur.

Fakat, böyle olmakla beraber, asıl beklenen bir nokta, kıymet anlamı yerleşmemiştir. Dünya sanat varlığında bir durum kazanılamamıştır. Topluluğumuzda, bir bankaya para yatırır gibi sanat eserine parasını harcayacak bir anlayış sağlanamamıştır; bunu geliştirecek sebepler korunmamıştır. Resim ve heykel galerilerimizdeki eserler, yaşanılmış devirlerde geçmiş sanatkârların, favorili olanlarının daha çok olmaları tek tük eserleri konulmak suretiyle birer örnek anlamında yer almışlardır. Devlet resim ve heykel sergisi, bir âdet ve usul yerine gelsin gayesini telkin edecek tarzda devam etmekte her yıl takdir edilen derecelerin sırası gelene verilmekte ve bir dereceyi bir sanatkârın iki defa aldığı görülmemiş bulunmaktadır. Mf. Vekilliği ve resmî idareler bazı resimleri satın alıyor, bunların (mukadderatı) ya bir mahzen veya bir büro yahut da konulacak bir yer olmak üzere müzeye gönderiliyor. Bunda, satın alınan eserin devlet hazinesine katılan bir kıymet olduğu anlamı bulunmadığı gibi o eserin satın alınmasında da nasıl ve hangi düşünce mahsulü hakim olduğu - ancak bir sanatkâra yardımdan ileri gitmiyor.

Sanatı ruhen yükseltme etkisi olan, toplum kıymetlerini besleme anlamında kabul etmek zorundayız da. Çünkü, bir eğlence, zevk alma ve hoşlanma katago-

risi dışında bir anlam ve spritüel kıymet tir. Böyle olunca da toplumda otorite sahibi olan zenginler, aydınlar ve devlet adamlarının hassasiyetle ele alacağı bir kültür meselesidir.

Meselemizin anlayış yönünde, sanatla ilgili yakın ve geçmiş olaylarıyla beliren bir noktası var: Milletin sanatkârdan ve sanatkârın milletten karşılıklı bekleşlerinin gerçekleşmediği bu noktada kendini açığa vuruyor. Meselâ: neden sanatkârlar modern sanata hemen düşüyorlar, bunda tutunmak istiyorlar. Acaba, bir istidat meyli olduğu ve sanat anlamının diğer kollarında samimî olarak kalıp yerleşmede bir gocunma mı hissediyor? Bu görülen sonuçta, tatbik edilen metodların ve yetiştirici müesseselerin kültür veriminin hissesi yok mu?

Diğer taraftan, sanat anlayışı noktasında, yeni ve eskiler, modern sanatla muhakemeyi (tatmin) etmeyen ve aykırı gelen görüşler sonunda durum, sanata karşı duyulan itimatsızlık ve gösterilen antipati göze batan bir gerçektir. Oysa bu yoldaki iddialar yersiz ve lüzumsuzdur. Bir harmoni içinde talan olgunluğuyla iseler her ikisi de sanattır. Yalnız, bir geçmiş devrin anlayışı, diğeri de bugün, sanat dünyasının vardığı sonucu idrak etmektedir. Bununla beraber, modern sanat, non - figuratif veya non - objectif demek değildir. Burada bir kültür meselesi vardır; abstre sanat bir tandans meselesidir de. Aynı zamanda, bir klasik sanat eseri de plastik ve abstre yönüyle mükemmeldir. Modern sanat ceryanı gelişirken, daima dünya, yadrgadığı sanat gelişimi karşısında alıştığını aramış, isyan etmiştir. Fakat, bizdeki yadrgama konuyu olduğu gibi ifade edilmiş görmekten ibarettir.

Fakat şurası muhakkaktır ki bir sanatkârın, içinde bulunduğu devrin ötesinden kendini idrak etmesi erî tabii hakkıdır; meylidir. Bununla beraber, sanat, bir toplumda bütünlüğüyle yer almaktadır. Paris gibi sanat alanında da modern sanata antipati gösterenler ve eskileri tutanlar çok vardır. Modern ceryandan evel olan sanat anlamına yardım eden eller de bulunmaktadır. Bu itibarla, sanat hakkında fanatik bir anlayış güdülmesi pek yersiz ve lüzumsuzdur. Çünkü, sanat esas itibarıyla tam bir hürriyet ister ve bundan ancak sanatkâr kendisi sorumludur.

Diğer bir yandan, bu alanda söylenecek söz, sanatın, gerek sanatçı gerekse aydın ve sanat sever için esas olan bir nokta kültürü gereğince yapmaktır. Bu itibarla, bu asırda, bir çocuğun da olgun metodlarla eğitim alması gerekmektedir. Etrafında gelişenleri idrak etmek sanat eğitimi yapabilen öğretmenin kıymetli ellerine bakmaktadır. Sanat meselesinin diğer bir yanı da burada incelenmek icabeder.

Bugün için yapılacak çalışmalar ve yakın ve içinde bulunduğumuz durumda yapılacak iş, yine bugünkünü kurtarmak olmalıdır. Bu yolda metod ve anlayışı yeniden gözden geçirmek. İçinde bulunduğumuz özelliklerin varlığında bir sanat için, bu yolda hareketlere sahne olan devlet resim ve heykel sergisi müessesesinin hükümlerini yeniden gözden geçirmek, kıymet anlamını ve sanatkârın kendisini yetiştirmeğe ve olgunlaştırmağa sevkedecek yolu sağlayan hükümleri koymak bugün elde olanı yapmak göze en yakın görünen hedefdir.

Âbidin Elderoğlu

Ne Diyorlar

Sovyetler Birliği ve Yakın Doğunun Müdafaası

İsaac LENDEN

Tarihin anlaşılabilir bir cilvesi neticesinde, ve «kuşatılma» korkusunun bir mahsulü olarak, Bismarck'ın meşhur «cauchemar des coalitions» u, (ittifaklar kâbusu), Sovyet Politikasına hâkim unsurlardan biri haline gelmiştir. Bu, Batının, Yakın Doğu memleketlerini kendi müşterek güvenlik paktlarına iştirak ettirme gayretlerine karşı Rusya'nın takındığı tavrın bir cephesi olmuştur. Batıda NATO ile karşılaşan Sov-

yetler Birliği, büyük Batı Devletlerinin müteşebbis olarak katılacakları iki harekte karşı, evvelâ bir Yakın Doğu Kumandanlığı (MEDC) ve sonra da bir Kuzey İstihkâmı sistemi (Bağdat Pak-tı) kurma gayretlerine karşı büyük bir hassasiyet göstermiştir.

24 Kasım 1951 tarihli notaya göre, Yakın Doğu Müdafaası Kumandanlığının neticesi:

«Yakın ve Orta Doğu memleketle-

rinin silahlı kuvvetlerinin bir «Müttefik Kumandanlık» emrinde bulunması, Yakın ve Orta Doğu memleketleri topraklarında yabancı silahlı kuvvetlerin bulundurulması, Yakın ve Orta Doğu memleketlerinin askerî üslerinin münakaalat imkânlarının ve diğer buna benzer tesislerin mezkûr kumandanlık emrine verilmesi ve bu kumandanlıkla Atlantik Bloku teşkilatı arasında bir bağın tesisi...» olacaktır.

Başlangıçta Sovyetlerin MEDC'nin kurulmasına karşı ileri sürdükleri tez, Yakın Doğu memleketlerinin bağımsızlığı mülahasasından hareket ediyordu. Bu teze göre, MEDC planının tahakkuku, Yakın Doğu bölgesini NATO'nun bir sah. (bir tabyesi) haline getirecek ve Batı Devletlerine bu bölge devletlerinin dahili işlerine daimî şekilde karışmaları için vesile teşkil edecekti. İkinci notada aynı tutumu görmek mümkündür:

«Sovyet Hükûmetine gelince, Yakın Doğu memleketleri muvacehesinde, milletarası barışın sağlanmasının faydaları mülahasasından hareket ederek, diğer memleketlerle olan münasebetlerini müsavat ve devlet hükûmranlığına hürmet prensiplerinin tanınması esası üzerine tesis etmeyi kendine rehber itihaz etmiştir.

Birinci notada (24 Kasım 1951) bölge bağımsızlık ve hükûmranlığını tehdit edilmiş olduğu iddiası dolambaçlı bir ifade ile imâ ediliyordu. Bu tehdidin asıl menbaı hakkında bilgi verilmiyordu. Nota, Sovyetler Birliğinin böyle bir tehdide mahal vermeyeceğini kuvvetli bir lisanla ihtar ediyor, MEDC plânının müteşebbislerini yakın doğu memleketlerinin hükûmranlığına vaki olabilecek tehdidin hakikî menşei olarak vasıflandırıyor.

İkinci notada, (28 Ocak 1952) ilk defa olarak Sovyet Blokunun millî menfaatlerinden bahsediliyor, fakat bu fikir az çok kapalı bir şekilde, ve Üçüncü Dünya Harbine hazırlık teşkil eden bir «kuşatma»dan dem vurularak ortaya atılıyordu.

«Orta Doğu Kumandanlığının teşkili ve bunun muvacehesinde Orta Doğuda yeni üslerin tesisi teklifi, Anglo-Amerikan Devletleri grubunun Avrupa'da ve Asya'daki tecavüzi plânlarına yakından bağlıdır ve bilhassa Türkiye ve Yunanistan'ın Atlantik blokuna katılmalarından sonra, Sovyetler Birliğini ve Halk Demokrasilerini kuşatma gayesini gözönünde tuttuğu gibi, üçüncü bir dünya harbine hazırlanma plânlarını yeniden teşmil etmekten ibarettir.

Önceki notada Sovyetler Birliği kendini Orta Doğu Devletlerinin hâmisî o-

larak ortaya atmış ve bu devletlerin görüşlerine herhangi bir atıfta bulunmuşken, ikinci notada, bahsi geçen memleketlerin muhalefetinden bahsediyordu. Ancak bu muhalefetin müşahhas olarak hangi devletlerden geldiği henüz zikredilmiyordu.

Yakın ve Orta Doğu memleketlerini kimse tehdit etmemektedir ve bir Orta Doğu Kumandanlığının teşkili onların kendi inisiyatiflerinin mahsulü olmamıştır. Aksine, Yakın ve Orta Doğu memleketlerinde bu konuda ciddi endişeler doğduğu gibi, bu memleketleri, Büyük Britanya, A. B. D., Fransa ve Türkiye kadar tecavüzi niyetler taşıyan bir devletler grubunun harpçi hazırlıklarına iştirak ettirmek için yapılan plânlar doğrudan doğruya mukavemetle karşılaşmaktadır.

Bir «argumentum ad hominem» (mevzuun icabettirmedeği bir isnad) olarak (nota resmen dört Batılı Devlete hitap ediyordu; fakat, aslında, bu bölgedeki devletlere tevcih edilmişti) nota, gayet geniş hissi akisler uyandıracığı belli olan müstemlekecilik iddiasını öne sürüyordu:

«Orta Doğu memleketlerinde müstemleke rejiminin neticelerinin halâ kuvvetle hüküm sürdüğüne ve birçok yerlere şâmil olduğuna işaret etmek kâfidir...

Bu da gösterirki, Anglo-Amerikan devletleri grubu, Orta Doğu memleketlerine müstemleke veya yarı-müstemleke nazarı ile baktığı gibi, bundan da daha ileri giderek kendi tecavüzi plânları için onları âlet saymaktadır.»

Bu notada yeni bir unsur ilâve edilmişti: Birleşmiş Milletler Andlaşmasına sadakat fikri, NATO Orta Doğu Kumandanlığının bu andlaşmanın 51 inci maddesi ışığında vucuda getirildiği şeklindeki Batı tezini reddederek şöyle devam ediyordu:

«Hakikatte, Orta Doğu Kumandanlığı için hazırlanan Anglo-Amerikan plânları, Birleşmiş Milletler gayelerine tamamen zıttır, ve Orta Doğu Kumandanlığının bağlı bulunacağı Atlantik blokunun tesisinde olduğu gibi, mezkûr Kumandanlığın da Birleşmiş Milletler dışında ve beynelmînel teşkilâtın haberi olmaksızın kurulması bir tesadüf eseri değildir.»

SOVYET BİRLİĞİ VE BAĞDAT PAKTI

MEDC'nin tam bir muvaffakiyetsizliğe uğraması Batı devletlerini durdur-

madı; Orta Doğu memleketlerini yeniden teşkilâtlandırmak için yeni teşebbüslere giriştiler. Bağdat Paktı ismile şöhrat bulan plâna göre, evvelâ «şimâl istihkâmı» devletleri Batının himayesi altında organize edilecek ve daha sonra bunlara bölgenin diğer devletleri katılacaklardı. Bu netice iki-taraflı andlaşmalarla istihsal edilecekti.

2 Nisan 1954 tarihinde Türk-Pakistan paktının ve 25 Şubat 1955 tarihli Türk-İrak paktının imzalanması, Sovyetlerin Orta Doğu mevzuunda üç senelik sükûtuna nihayet verdi. Şimdi Sovyet tezleri, Arap Birliğinin lüzumundan bahs ettiği gibi, sarahaten Suriye, Mısır ve Suudî Arabistan'ın Bağdat Paktına muhalefet ettikleri öne sürülüyordu. 16 Nisan 1955 tarihli demecinde, Sovyet Dışişleri Vekâleti aşağıdaki ifadeyi kullanıyordu:

«Yakın ve Orta Doğuda askerî gruplar yaratma siyasetinin, Güneydoğu Asya'da tecavüzi gruplar meydana getirme siyasetinde olduğu gibi (SEATO ismile maruf teşekkül), bazı Batı devletlerinin Ortadoğu memleketlerini müstemlekecilik esareti altına alma arzularından doğduğunu görmek kolaydır. Büyük tekeli teşekküllerini zenginleştirmek maksadile Batı Devletleri, Yakın ve Orta Doğu memleketlerinin ahâlisini ve tabii kaynaklarını istismar etmeye devam etmek istiyorlar.»

«(Yakın ve Orta Doğuda müteceviz bloklar kurmak maksadile hazırlanan) bu plânlar, Batı Devletlerinin Yakın ve Orta Doğu memleketlerine dair politikalarının, eskiden olduğu gibi, bugün dahi bu memleketler ahâlisini müstemleke baskı ve istismarının boyunduruğu altına almaya çalışan Emperyalist kuvvetlerin bu milletleri esaret altına alma arzusunu gerçekleştirilmeye matuf bulmakta devam ettiğini göstermektedir. Doğu milletlerini esaret ve müstemleke tahakkümü devirlerine tekrar geri götürmenin artık imkânsız olduğu kat'iyen nazarı itibare alınmamıştır.»

Bu nota açık olarak «Sovyet tehlike» sinden bahsetmektedir.

Geçmişte birçok hâllerde olduğu gibi, bu bölgedeki memleketlerin sözde maruz buldukları hayalî bir «Sovyet tehlikesi» nden bahisle:

«İngiliz ve Amerikan planlarının Yakın ve Ortadoğudaki tecavüzi mahiyetleri saklanmaya çalışılmaktadır. Bu gibi uydurma ların hakikatle ilgisi yoktur zira Sovyetler Birliği harici siyasetinin değişmez emelinin

müsavat, dahill işlere karışmaktan çekinme ve devlet hükümlerine prensiplerine riayeti temin suretiyle milletlerarası barışı gerçekleştirmek olduğu malûmdur.”

Buna ilâveten, Sovyetler Birliğinin Yakın ve Orta Doğuda ve bilhassa Afganistan, İran, Türkiye, Suudî Arabistan, Yemen, Suriye ve Lübnan'a gösterdiği yakınlık ve nota ilk defa olarak teferruatla inceleniyordu.

24 Kasım 1951 ve 28 Ocak 1952 notalarında kısaca zikredilen Sovyetler Birliğinin bu bölgeye olan yakınlığı, şimdi daha kuvvetli bir şekilde ve Sovyetler Birliğinin bu bölgedeki gelişmelere karşı duyduğu endi-

şeyi desteklemek üzere ileri sürülüyordu.

“Sovyetler Birliğinin, Yakın ve Orta Doğudaki yeni bir şekil alan siyasi vaziyete bigâne kalamıyacağı tabiidir, zira, bu blokların teşkili ve Yakın ve Orta Doğu ülkelerinde yabancı askerî üslerin tesisi, SSCB nin emniyetiyle doğrudan doğruya alâkalıdır. Sovyet hükümetinin durumu bil hassa SSCB nin bu memleketlere olan yakınlığı bakımından kolay anlaşılması gereken bir durumdur. Bu mulâhaza ise Amerika gibi bu bölgeden binlerce kilometre ötede olan bir memleket için varit değildir.”

Nihayet Batı siyasetinin Birleşmiş Milletler önüne getirileceği söyleniyordu.

İlk üç, demecin aksine birbirini iki ay

ara ile takibeden son iki demeç (13 Şubat 1956 ve 17 Nisan 1956 tarihli demeçler) tamamen değilse, başlıca Arap - İsrail anlaşmazlığına hasredilmişti. (Bağdat Paktına yalnız bunlar dolayısıyla atıf yapılıyordu). Fakat daha da mühim olan unsur Sovyetlerin durum hakkındaki endişelerinin meşruiyeti üzerinde durulmasıydı.

“SSCB Dış İşleri Bakanlığı, Yakın ve Orta Doğu bölgesinde karışıklıklara sebebiyet verecek ve bu bölgede gerginliği arttıracak olan hareketlerin Sovyet hükümetinin meşru endişelerini uyandırmaktan hali kalmayacağını bir daha tekrar etme luzu munu hissetmektedir”.

Ş. M.

Kültür ve Sanat

Okuyucu Mektupları

Mümtaz SOYSAL

Basının artık bir «dördüncü kuvvet» hâline geldiğinden sık sık bahsedilir. Milletlerin siyasi hayatında bu derece önemli bir rol oynamaya başlamış olan gazete ve dergiler, acaba bu kuvvetlerini nereden almaktadırlar? Nazari bir cevap aramak gerekirse, «halktan» demek lâzım. Şüphesiz, basına karşı gösterilen saygı, onun halk efkârını temsil edebilme gücüyle çok yakından ilgili. Bunu pek iyi bilen gazete ve dergiler, zaman zaman «halk gazetesi» veya «aydınların gazetesi» gibi ünvanlar kullanmaktan çekinmezler ve kendilerinin mümkün olduğu kadar, halkın veya bir zümrenin sözcüsü sayılmaları için uğraşırlar. Böyle bir sözcülük yahut temsilelik vasfının gerçek bir vasıf olup olmadığını araştırmak için hangi ölçülerden hareket etmek gerekir? Yalnızca tiraja bakmak acaba böyle bir hükme varmak için yeterli mi? Gazetelerin ve dergilerin satışlarındaki artışın sebeplerini, sadece savunulan fikirlerin yayılışında aramak, pek çabuk bir hükme varmak olur. Sayfa tertibinin, tefrikalarının, heyecanlı haberlerin ve daha birçok unsurun bu konuda rol oynadığına şüphe yok. Tabii ki, bir gazete veya derginin çok satılması, onun halk üzerinde bir nüfuz vasıtası olarak değerini arttırmaktadır. Fakat, memleketin siyasi hayatında basının rolünü belirtirken, bu «nüfuz imkânı» yanında asıl önemli olarak bir de «temsil vasfı» nı gözden geçirmek gerekir. Acaba, gazeteler ve dergiler, hitap et-

tikleri geniş veya dar kütleleri ne dereceye kadar temsil etmektedirler?

Mesele, basın ile okuyucular arasında bir bağlantı kurmak noktası üzerinde toplanıyor. Türkiye de dahil olmak üzere Kıta Avrupası'nda böyle bir bağlantının bulunup bulunmadığını ölçmek için tiraja bakmaktan başka bir çare yok; bunun ise ne derece sakat bir usul olduğu malûm. Halbuki, anglosakson memleketlerinde daima kullanılan ve bu bağlılığı çok daha iyi gösterebilecek olan bir yol var; o da «okuyucu mektupları» denen müessesese. Bundan, zaman zaman Türk basınında da denen ve sonunda «şikâyet postası» hâline gelen usulü anlamamak lâzım. Anglosakson memleketlerinde yerleşmiş olan şekliyle «okuyucu mektupları» müessesesi, gazete ve dergi ile okuyucu kütlesi arasında karşılıklı bir yoklama ve ayarlama mekanizması hâlinde işlemektedir.

Okuyucu, memleket meseleleri üzerinde bazan makale mükemmelliğine erişecek kadar güzel mektuplar yollamakla yetinmemektedir. Her gün küçük bir mali fedakârlıkta bulunarak satın aldığı gazetesi veya haftadan haftaya takip ettiği dergisi kâdisinin beğenmediği bir yola saptığı takdirde, okuyucu eline kalemi alıp bir mektup yazmaktan çekinmemektedir. Belli bir mesele hakkında yazılan makale, hitap edilen kütlenin görüşleriyle âhenk hâlinde bulunmayabilir; bu takdirde, küttele, tepkisini göstermekte geç kalamayacak ve

gazete idarehanesine yüzlerce mektup yağacaktır. Bu âhenksizlik, eğer okuyucularla gazete ve dergi arasında karşılıklı ifadelerle giderilmemişse, okuyucu başka bir tarafa doğru kaymakta gecikmeyecektir. Böyle bir kaymayı da okuyucu mektuplarıyla ölçmek mümkün.

Şu aşağıdaki misâl, bu mekanizmanın işleyişini göstermek bakımından bir hayli ilgi çekici sayılabilir:

The Observer, İngiltere'nin en seçkin pazar gazetelerinden biri ve belki de birincisi. Zaten pazar günleri basın piyasasını istilâ eden ve aralarında satışı sekiz milyona yaklaşan dev tirajlı gazeteler içinde, memleket ve dünya meseleleriyle ciddi bir şekilde ilgili kimselerin okuyabileceği iki gazete var. The Observer'den sonra gelen Sunday Times muhafazakârlığını açıkça belli eden bir gazete. Hafta içinde Daily Telegraph'ı okuyan bir kimsenin pazar günü de Sunday Times'i satın alacağından emin olabilirsiniz. Hafta sonunda çıkan gazeteler, başka günlerde çıkan gazeteler arasındaki siyasi ayrılıkları aynı nisbetler dahilinde aksettirmediklerine göre, The Observer'in okuyucu kütlesi daha çok genişlemektedir: haftanın öbür günlerinde muhafazakâr The Times'i veya liberal Manchester Guardian'ı alanların, yahut cuma akşamları banliyö trenine binmeden önce, liberal The Economist'e, sosyalist The New Statesman and Nation'a veya bağımsız muhafazakâr Spectator'a para verenlerin pazar günü de The Observer almak istiyebilecekleri mihakkak. Aslına bakılırsa, Sunday Times'i okuyanlar da bazan The Observer'i okumadan edemezler. Demek ki, yarım milyon satışıyla Sunday Times'den da sonra gelen bu gazete, çok daha çeşitli bir kütleye hitap etmektedir. Hafta içinde satılan gazetelerin okuyucu kütlelerini siyasi inançlarına göre sınıflandırmak mümkün olduğu hâlde, The Observer için böyle bir sınıflandırma «fikri seviye» bakımından yapılabılır. Başka bir deyimle, The Observer aydınların gazetesi durumundadır ve bütün

yazılarında bunu hissetmek mümkündür.

Belli bir meselede **The Observer** tarafından ifade edilen fikirleri aydınların fikri olarak kabul etmek ne dereceye kadar doğrudur? Soruyu başka türlü de sormak mümkün: İnsan, **The Observer**'i takip etmekle, İngiliz aydınının şu veya bu siyasî meseledeki fikrini ne dereceye kadar öğrenmiş olur? İşte burada da okuyucu mektupları imdada yetişiyor.

İngiltere ve Fransa'nın Mısır'a karşı giriştikleri müşterek hareketten sonra, **The Observer**, hükümeti çok şindetli bir yayım ateşine tutmuştu. Hava akınlarının hemen arkasından çıkan ilk nüshada, koskoca sayfaları kaplayan uzun makaleler, Başbakan Eden'i geri fikirlikle itham etmekteydi. Gazetenin tuttuğu yol, bütün Süveyş buhranı sırasında devam etti. İlk hafta sonunda okuyucuların tepkisi çok kuvvetli oldu: gelen mektuplardan 302 si gazetenin hükümete karşı tutumunu tasvip etmekteydi; 59 u sadece genel mahiyetteki mütalâalarla yetiniyordu; buna karşılık tam 866 okuyucu, bir önceki haftanın makaleleriyle aynı fikirde olmadıklarını ve gazetenin bu meselede tuttuğu yolu beğenmediklerini yazmaktaydılar. Bunlardan 474'ü, yıllardanberi okudukları **The Observer**'i artık almayacaklarını ve bâyilere verdikleri siparişleri iptal ettirdiklerini söylüyorlardı. (Gazetenin yazı işleri müdürü, bütün bunları saydıktan sonra, hayli müstehzi bir edayla şunu ilâveden de geri kalmıyordu: **The Observer**'in bugünkü sayısı için bâyilerden aldığımız siparişler, gazetenin tarihinde şimdiye kadar görülmemiş derecede yüksek bir seviyeye varmıştır!)

Gazeteye gelen mektuplar içinde yayınlanmak üzere seçilenlere ayrılan yerler de bu rakamlara uygundu: makaleleri tenkit edenlerin mektupları, lehteki mektuplardan iki misli daha fazla yer işgâl etmekteydi. Ayrıca, gazetenin haber servisleriyle ve sayfa tertibiyle ilgili tenkitler de bir hayli yekûn tutmaktaydı. Okuyucular Başbakanın nutkunun tam metin hâlinde verilmeyişinden, Churchill'i hükümet lehindeki mektubundan bahsedilmemiş olmasından, Televizyon ve Sanat sayfalarındaki yazılara bile gazetenin Süveyş meselesinde tutmuş olduğu menfi tavrın bulaşmış olmasından şikâyetçiydiler. Yazı işleri müdürü, bütün bu itirazlara cevap verivermeğe çalışıyor ve bu arada, Televizyon ve Sanat sayfalarında da bazı yersiz siyasî cümlelerin kullanılmış olduğunu kabu ediyordu.

Tabii, tenkit etmek isteyen okuyucuların, gazetenin tutumunu beğenen okuyuculara nisbetle mektup yazmak isteğini daha fazla duymuş olacaklarını hesaba katmak gerekir. Nitekim, ilk hafta sonunda gazetenin bu hâle düşmüş olması, «sanık okuyucu» kütlesini harekete geçirmekte ikinci hafta sonunda alınan mektupların

durumu şöyleydi: gazete lehindeki mektuplar: 1.851; genel mahiyetteki mütalâalar: 143; gazete aleyhindeki mektuplar: 619 (bunlardan 428 i artık **The Observer**'i almayacaklarını bildiriyorlardı). Lehte mektup gönderen okuyuculardan biri de şöyle diyordu: «Bundan sonra, bize yeni bir sorumluluk düşüyor, galiba. Sadık okuyucular, aleyhteki mektup sayısının fazla olacağından korkup her sayıdan sonra sizi destekleyici mahiyette mektuplar yollamağa başarlarsa ne yapacaksınız?»

İki haftalık bir olaylar silsilesi, gazetecinin okuyucularla olan bağlarının mahiyetini ve aradaki temsil münasebetini açıkça ortaya koymuştu. Gazete, boşlukta iş görmediğini biliyordu; okuyucu kütesinin nabzını ölçmüştü; aleyhteki mektupların nisbetine bakarak bu kütle içinde kaç kişinin kendisiyle aynı fikirde olmanımı kestirilebilirdi. Lehteki mektupların daha fazla oluşuna bakılırsa, belki de bu iki hafta içinde okuyucu kütesi biraz daha sola kaymıştı. Gazetenin fikirleri hakkında hüküm verecek olanlar ve hangi kütenin sözcülüğünü ettiğini kestirmek isteyenler de, okuyucu mektuplarına bakarak hitap edilen kütenin ana yapısında meydana gelen değişiklikleri görmek imkânını bulacaklardı.

Bu, binlerce misâlden biri. Asıl önemli olan taraf, geniş bir okuyucu kütesinin hükümetin genel dış siyaseti üzerinde kafa yorup düşündüklerini gazeteye bildirmiş olması, gazetenin de bunları, lehte veya aleyhte olmalarına bakılmaksızın yayınlamasıdır. Dış siyaset konularını tartışanları «vatan ihaneti»yle itham edecek kadar kapalı kalan ve basının dürüstlüğünü ancak zoraki «cevap hakkı» kanunlarıyla ayakta tutabilen toplumlar, Manş ötesindeki insanlardan bir hayli şey öğrenebilirler.

Edebiyat

Şiirimizde Eski Bir Yeni

Şiirimizde yeni bir akımla karşı karşıyayız. Gerçi bu anlayış henüz bir akım gücünü almamışsa da yöndeş bulacağa benziyor. Bir yandan Oktay Rifat önsözlü bir kitapla (Perçemli Sokak), bir yandan Ece Ahan'ın şiirlerine dayanarak Muzaffer Erdost bu şiiri savunmaya, yerleştirmeye çalışıyorlar.

Muzaffer Erdost, Pazar Postasında bu şiiri savunan yazısının adına "Birşey söylemiyen şiir" demiş. Bu ad bile, bu yeni anlayışı aşağı yukarı tanımlıyor. Anlamlarından soyulmuş kelimelerle yeni bileşimler kurmak, dolayısıyla, konuşma dilinden ayrı yeni bir şiir diline varmak. Kelimeleri hiçbir şey söylemeyecek biçimler kurmakta, bir ge-

reg gibi kullanmak. Böylece şiiri, duygudan, düşünceden kurtarmak. Muzaffer Erdost tıpkı böyle demiyor, ama, insan buralara kadar geliyor çağrışımla. O, böyle bir şiiri yadsımayalım diyor. Şiirin böylesi de olur diyor. Gelecek insanların şiiri neden bu olmasın demeye getiriyor bir yerinde.

Oktay Rifat bir başka açıdan düşünüyor. İkisini ben birleştiriyorum. Onun, ille birşey söylememek kaygısı, kararı yok. Kitabının başına yazdığı yazıda, **anamlı, anlamsız sözler üstünde durmuş. Bir sözün gözümüzün önüne gelen görüntüsü, olabilecek bir şeyse o söze anlamlı, olmalıyacak bir şeyse anlamsız deriz. Ahmet düştü sözünün bir anlamı vardır, çünkü Ahmet düşebilir. Lâmbanın saçları ıslak sözünün bir anlamı yoktur, çünkü lâmbanın saçları ıslak olmaz. Bir kelime sanatı, bu yüzden bir görüntü sanatı olan şiirin sadece olabilecek görüntülere bağlanması istenemeyeceğinden anlamlı da bağlı kalması istenemez.**

Sözlerinin, kitabının, bu yerine kadar onunla beraberiz. Yalnız şiirin ille bir anlama bağlanmaması isteği, bu kitapta olduğu gibi bir ilke haline getirilince ayrılıyorz ondan.

Şiirin ille bir anlama bağlı olmasının istenemeyeceği yeni varılmış bir doğru değildir. Batıda bir çok adlar altında denenmiş pek bundan başkası değildi. Dada, sürrealisme, lettrisme çıkış noktalarının ayrılığına rağmen aynı durumdaydı. Bütün bu akımlar, tekbaşlarına birer değerler bütünü haline gelemediler, denendiler, başka köklü akımları beslediler, işlevleri bitti. Bizim bunlara hâlâ, batıda, böyle bol örnekleri varken yenilik diye sarılmamız anlaşılıyor. Biz Oktay Rifat'a bu doğruyu, şiirin ille bir anlama bağlı kalmaması gerektiği doğrusunu, bir daha söylediği için değil, bu doğruyu bir ilke haline getirdiği için karşıyız. Oktay Rifat bir de görüntülere fazlaca kapılmış görünüyor. Gerçi şiir görüntülerle kurulur ama şiirin kendisi bu değildir. Şiir, birtakım güzel, değişik, anlamsız görüntüler bulma sanatı değildir. Doğrudan doğruya konuşma diline değil gerçi ama, gene söyleyelim. Zaten Oktay Rifat'ın başarısızlığı da burada başlıyor. Perçemli Sokak'taki şiirler, sanki, önsözü doğrulamak için yazılmıştır. Başarısızlığı da, bir ilke ile yola çıkmasıyla başlamaktadır. Böylece kitap, baştan sona kadar, boşlukta kalmış bir sürü "görüntü"lerle doludur.

Oktay Rifat sadece görüntülere tutkun. O, görüntüleri şiirin amacı haline getirmiş. Şiirin bütün değeri, "konuşma dilinin gündelik düzeninde" yaptığı değişikliğe bağlanıyor. Muzaffer Erdost'a gelince, o, sadece "Birşey söylemiyen şiir" diyor. Anamlı, anlamsız sözler üstünde durmadan. Bir şey söylemiyen bir şiir olabilir mi? Olur sanıyoruz. Hatta, bu, "Bir şey söylemesi gerekmeyen şiir" olsaydı diyecek sözümüz olmaz.

di. Bütün mesele bu başlığın, başı başına bir değer haline getirilmesidir.

Muzaffer Erdost bu şiiri savunurken, halılardaki, kilimlerdeki, çoraplardaki nakışları düşündüğünü söylüyor. Bir takım geometrik biçimlerden bileşmiş bu nakışların da bize bir şey söylemediğini söylüyor. Bir çizgi, bir renk sanatı olan resmin, bir ses sanatı olan musikinin, bir söz sanatı olan şiirle karşılaştırılması ne kadar doğru, ne kadar isabetli olabilir bilmiyorum. Kaldığı bir çizginin, bir rengin, bir sesin tek başlarına birer değerleri vardır. Bunlar tek başlarına birer değerdir hattâ. Üstünde bir deniz ve bir gemi bulunan güzel bir resmin de kişiye ne söylediği düşünülebilir. Konu, anlam belki resimle, musikiye sonradan girmiş şeylerdir, ama şiir, yapısı bakımından, öğeleri bakımından, bir söz, dolaysıyla bir anlam sanatı olması bakımından bunlardan kolay kolay vazgeçemez. Çizgilerle, renklerle, seslerle soyut bir takım bileşimlere, biçimlere varılabilir, bu sonunda, bir takım değer bölümlerle, bir değerler bütününe, bir bütün değere varmak demektir. Ama sözle kurulabilecek bir biçim, bir bileşim ancak bir anlam olabilir.

Anlam bir yana bırakılınca, kelimelerin böyle yanyana getirilmesinde güzellik ölçüsü, değer ölçüsü ne olacaktır? Kişinin aklına ister istemez musiki geliyor. Seslerin uyumasının verdiği düzen, denge yahut. Bu anlayışın başka bir değer ölçüsünü düşünmüyorum, şiirde geometrik bir biçim düşünmek mümkün olmayacağına göre. Halbuki şiirde musikinin yeri, seslerin uyumasında değil, mısralarda içten içe gelişen ölçüde, vurguda, düzendedir. Aslında şiirin gayesi de musiki değildir zaten.

Böylece hiçbir şey söylememek kaygısında olan ozanın, yönetici bir duygudan, bir düşünceden yoksun bir ozanın, sonunda nasıl boşlukta kalacağını düşünmek güç oluyor. Kelimeleri sağlam bir yapı olmak üzere birbirine bağlayacak tek ögenin, anlamın, yokluğu, ister istemez, sanat eserini, başarısızlığa, sanat eseri olmamaya götüren o kargaşaya, o düzensizliğe, o başluğa sürükleyecektir.

Bu akımın yeni bir şiir dili kurması meselesine gelince; bu dilin kurulması rastgele uydurulmuş sözlerle değil, sağlam, kendine vergi bir dünyası olan bir ozanın, sanattan önce hayatı çözümlü olmuş bir ozanın, kelimelere kendi dünyasında, katacağı anlam yüklerle mümkün olur. Bu dil de ortak bir dil olamaz. Her ozan, kendi şiir dilini kendi kurar sanırız.

Ozanları bir bakıma kolaylaştırmak, her ozan, hatta her sanatçı için gerekli o zorlu iç macerasından kaçırarak, yaşamanın anlamını boşlamak demeye gelen verimsiz bir akım bu. Denenmiş de meydanda çünkü. Üstelik bugünkü şiirimizde kuvvetle beliren, eğilim, akım da bu değil. Tersine kelimelere belki de her çağda olduğundan

daha fazla bir takım yükler vermeye çalışıyor ozanlarımız. Muzaffer Erdost'un bir yanılışı da bu sanıyorum. Ortada, henüz elle tutulur bir şeyler yokken varmışçasına, var etmeye çalışırcasına düşünüyor. Korkarız, şiirimizde var olmanın, gelişmekte olan şiirimizde nasıl kaygısı olmayan bu davranış, bazı ozanlarımızı daha işinin başında yanılmaya sürüklüyecek.

Not: Muzaffer Erdost yazısının bir yerinde, pek de yeri yokken "Hem bugün birçok ozanlar toplum için şiir yazdıklarını, gerçekçi olduklarını söylüyorlar. Bütünü ile kim yazıyor bu şiiri" dedikten sonra, "Turgut Uyar şiirlerinde bütüne gidiyor ama toplumcu mudur?" diyor.

Hayır değilim. Kavramların yanlış kullanılması bir yana, sanki şiirde bütüne varmak isteginin, düşüncesinin, gereksinmesinin yalnız toplumcu ozanlara vergi bir erdemmiş gibi gösterilmesi bir yana, ben hiçbir zaman toplumcu olmak kaygısı çekmedim. Hatta bir bakıma toplumcu olmaktan uzak durdum. Hiç değilse bazı kimselerin anladığı bir çeşit toplumculuktan. Şimdiye kadar ne bir yazımda, ne bir şiirimde, ne konuşurken toplumcu olduğumu söylemedim. Böyle bir inanışım da yok zaten. Toplumculuğu küçümsediğimden, yadsıdığım değil. Bana göre, benim anladığım şiire göre değildi o çeşit toplumculuk da ondan.

Hiçbir ortak anlayışa katılmadım şimdiye dek. Bundan sonra da niyetim yok. Eğer bazılarile şiirlerimde bazı ortak yönler bulunuyorsa, bu sözleşilmiş olduğundan değildir. Belki karşılıklı etkenmelerdendir, belki rastlansaldır.

Açıklamak istedim.

Turgut UYAR

DÜZELTME

68 nci Sayımızda 22 nci Şahifede Bilge Karasumun yazısı yanlışlıkla "Deniz Diplerinde Başlıyan Derin" şeklinde çıkmıştır. "Derin" kelimesi "Dirim" olmaktadır. Düzeltir, özür dileriz.

Müzik

Toscanini Öldü

Tanınmış orkestra şefi Arturo Toscanini 16 Ocak Çarşamba günü sabaha karşı beyin kanamasından ölmüştür.

Toscanini, 25 Mart 1867'de Parma'da doğdu ve yedi yaşındayken konservatüra girerek 1885'de kompozisyon ile viyolonsel dallarından diploma aldı. Hemen arkasından Brezilya'ya gittiğini ve Rio de Janeiro Operasına viyolonsel olarak girdiğini biliyoruz. 25 Haziran 1886 tarihi Toscanini'nin hayatında bir

dönüm noktası olmuştur. O gece Aida temsil edilirken dinleyiciler şefi ısıklıyarak ve yuhalyarak kürsüsünden indirdi. Opera müdürü telaş içindeydi, ne yapacağını bilmiyordu. Birden aklına titiz çalışmasıyla, müzisyenliği ile dik-kati çekmiş ve orkestra içinde sivrilmiş olan genç viyolonselci geldi. İşte Arturo Toscanini, şef değneğini eline ilk defa o gece almıştır. İki yıl evveline kadar da bırakmadı. Milano Scalasını, 1928'de New-York Filarmonik Senfoni Orkestrası adını alan New-York Filarmonik Orkestrasını ve nihayet NBC Senfoni Orkestrasını dünya çapında şöhrete ulaştıran adam Toscanini'dir. Verdi'nin operalarını dört bucağa tanıtan ve sevdiren, İtalya'da ilk defa Wagner icra ettiren adam yine odur. Leoncavallo'nun «Palyançolar», Puccini'nin «La Bohème» ve «La Fanciulla del West» adlı operalarını dünyada ilk defa çaldırmak şerefi de Toscanini'ye aittir.

Arturo Toscanini'nin hafızası son derece kuvvetliydi. Bütün operaları ve bütün konserleri ezbere idare etmiştir. Musiki tarihinde bir de Hans von Bülow'un böyle muazzam bir hafızası olduğunu biliyoruz. Toscanini ayrıca titiz çalışmasıyla da şöhret yapmıştır. Bestecinin yazmış olduğu her şeyi aynen tatbik ederdi; hiç olmazsa buna çalışırdı. Yirminci yüzyılın bu en önemli orkestra şefi iki yıl evvel değneği bırakmış ve kelimenin tam manasıyla emekliye ayrılmıştı.

Biz Toscanini'nin şahsında aynı zamanda bir hürriyet savaşçısını, özgürlüğü her şeyin üstünde tutan sağlam karakteri de selâmlıyoruz. Sanat Tarihleri onun üstün sanatının yanında Mussolini'nin dikta rejimine nasıl meydan okuduğunu da yazacaktır. Toscanini, yirminci yüzyıl insanına sanatıyla ve karakteriyle örnek olmuştur; nur içinde yatsın.

Bizet Öldü

CarmenTürkân Başoğuz
Don JoséNihat Kızıltan
Escamillo Hilmi Girginkoç
Micaela Sevda Aydan
Fransquita Müriüvvet Cünbay
Mercédes Mes'ude Çağlayan

24 OCAK 1957

Carmen'in Habanera'sını, Escamillo'nun meşhur ariasını ezbere bilmiyen müziksever yok gibidir; onun için bu operayla, muayyen bir seviyenin üstüne çıkmadıkça başarı kazanılamaz. 24 Ocak gecesi Carmen'in bir karikatürüyle karşılaştık. Rejisör Ruprecht Huth, bu ateş gibi eseri, bu hayat dolu, heyecan dolu eseri buz kütle-

sine çevirmiş. Koroyu hemen daima «bel canto» tekniğine göre dinleyicilerin karşısına diziıyor ve konser salonundaymış gibi tatlı tatlı şarkı söyletiyor. Kavga sahnesi ise bunun aksine adamakıllı teatraldi; bir itiş kakıştan ve onun gürültüsünden başka birşey işitmedik. Halbuki «tartışma korusu», operanın müzikî bakımından en güzel kısımlarından biridir. Kanaatimizce bu sahnede kavga edenlerle şarkı söyleyenleri birbirinden ayırmak keşmekeşin önüne geçmenin biricik yoludur. Pek muntazam bir tabur halinde yürüyen temiz pak, cicili bicili sokak çocukları ise, operanın ortasında konser vermeye çıkmış bir çocuk korusu iğretliğindeydi. Yalnız partilerini başarıyla söylediler; hepsine kocaman bir aferin.

Profesör Ruprecht Huth, ikinci ile üçüncü perdeleri haddinden fazla karartmıştı. Vakıa o sayede meşhur opera balemizi ve koronun kimbilir ne kadar güzel olan kıyafetlerini göremediğimize memnunuz ama sahnede cereyan eden hâdiseeri de takip edemedik. Lokal aydınlatmalarla çok daha iyi netice almak kabildir zannediyorum.

Carmen rolüne Türkân Başoğuz çıkmıştı. Kendisini yıllardan sonra tekrar sahnede gördüğümüz için memnun olduk; fakat memnuniyetimiz yalnız bu noktada kaldı. Bn. Başoğuz'un küçük bir sesi var. Ağzını açıp kapadığını, ikide bir omuz silkelediğini, bütün Carmen'ler gibi elini kalçasına koyduğunu ve her fırsatta bir şeyin üstüne oturverdiğini görüyorduk ama sesini pek işitemedik. İşittiğimiz kadarı da Carmen'e yakışmıyordu. Bu parti zengin bir mezzo-soprano ses ister; Türkân Başoğuz ise fakir bir soprano.

Gelelim Don José'ye. Bu rolü operamızın emektar tenorlarından B. Nihat Kızıltan çıktı. Tizlere eskisi gibi rahat yükseliyor; eskisi gibi tremololu bir ses; eskisi gibi küçük ve tatsız portamentolar; eskisi gibi soğuk oyun. Yalnız son perdedeki kıyafeti yeni; değil Carmen, koca düşkünü Mercedes bile o baldırı çıplak Don José'ye varmazdı zannediyorum. Partisini genel olarak temiz ve doğru teganni eden Nihat Kızıltan, ilk perdedeki düette detone oldu ve yavuklusu Michaela'yı bir hayli üzdü.

Escamillo rolünde Hilmi Girginkoç'u seyrettik. Değerli baritonumuz notalarla, bilhassa pes notalarla heyecanlı bir güreş çıkardı. Üçüncü perdedeki meşhur aryayı söyleyip de alkışlanmamak değme babayiğitin harcı değildir; Ole!!!

Gecenin en başarılı iki sanatçısı Michaela rolündeki Seveda Aydan ile Frasquita rolündeki Mürüvvet Günbay idi. Tatlı sesli Mürüvvet Günbay'a kentette birparça daha kuvvetli söylemesini tavsiye edeceğim. Üçüncü perdede Mercedes ile «Mes'ude Çağlayan» olan 20 numaralı düet «aslı

terzett'dir» operanın en güzel icra edilen kısmıydı.

Koroyu bu defa çok beğendik. Beraberlikleri «kavga sahnesi hariç» iyiydi, entonasyonları temizdi. Orkestra da Ulvi Cemal Erkin'in yönetiminde başarılı bir icra çıkardı. Yalnız sahnede Mes'ude Çağlayan ve Ayhan Baran hariç hep küçük sesli sanatçılar toplanmış olduğu için bir parça daha hafif galmaları gerekirdi.

Eğer kendimde ikinci ve üçüncü temsillere gitmek cesaretini ve tahammülünü bulursam okuyucularına gelecek sayıda öteki sanatçılardan, son perdedeki komik kadrilden ve garip kıyfetlerden de bahsederim; fakat «gidip de Devlet Tiyatrosunda Carmen'i görün» demiye şimdilik dilim varmıyor.

mazsınız; tehammül edemiyorsanız çıkar gidersiniz; fakat herhalde hislerinizi daha medenice, daha insanca ifade etmeye mecbursunuz. Acaba operamızda kaç tane Türkân Başoğuz vardır? Acaba sıkılmadan «yu ha» diye bağırın o ağzın sahibi yirmibeş yıl evvel Türk sahnesinde Türk artistlerinden Carmen'i seyredeceğini hayal edebilir miydi? Hem biz Carmen'i beğenmediyse o gece salonda beğenen hiç kimse de yok muydu; onların fikrine, onların zevkine hürmet etmek gerekmez miydi?

Kanaatimizce geçen gece Türkân Başoğuzun şahsında bütün Türk sanatçıları yuhalanmıştır. Üç-beş kendini bilmez kaba hareketleri için operamızdan özür dileriz.

İki Olay

Saygısız Dinleyiciler

Carmen'in ikinci temsiline gidemedim; bir dostumun anlattığına göre o gece eser bitip de sanatçılar perde önüne gelince, balkonda beş on kişi Carmen rolüne çıkmış olan Türkân Başoğuz'u yuhalamış. Bu olayı işitince üzülmeyecek tek bir akıllı selim sahibinin bulunacağını sanmıyorum. Evet, Türkân Başoğuz iyi Carmen değildi; fakat değerli bir ses artistidir, müzikaldir, güzel seslidir. Böyle olmasa bile bir sanatçı yuhalanmamalıdır. Beğenmediniz mi? O halde alkışla-

26 Ocak Cumartesi günü Devlet Tiyatrosu peşpeşe iki önemli olaya sahne oldu. Birincisi Ankara Festivalinin son orkestra konseriydi. Bu konserde Bülent Arel'in Passacaglia ve Füg'ünü, İlhan Usmanbaşın keman konsertosunu ve Bülent Tarcan'ın Bale Süitini dinledik. Orkestrayı Pertev Apaydın idare ediyordu. Her üç eser de o kadar kötü çalındı ki «dinledik» demek ve bestecilerimiz hakkında konuşmak doğru olmaz. Cumhurbaşkanlığı orkestrası kelimenin tam mânasıyla dökülüyordu. Pis

Apartman daireleri
Zengin para ikramiyeleri

Ünlü - pamuklu satışlarımız **10** TENZİLÂT

MEVDUAT SAHİPLERİNE
EN FAZLA MENFAAT
SAGLAYAN BANKA

Hesap açtırmakta acele ediniz

SÜMERBANK

sesler, yanlış sesler, sallantılar, kopmalar, kaba icra, hatalı tempolar güzel oldukları ancak hissedilebilen eserlerin ortaya çıkmasını önledi. Galiba şu sıralarda Cumhurbaşkanlığı Orkestrası diye bir birliğin mevcudiyetinden bahsetmek fazla iyimserlik olacaktır.

Konserin övülmeye değer yegâne tarafı solistiydi. Ulvi Yücelen mükemmel bir icra

çıkardı. Tertemiz sesler, sağlam bir ritm duygusu, kültürlü bir enterpretasyon ve duygulu, güzel bir ton. Genç solisti candan tebrik ederiz.

Cumartesi günü ikinci önemli olay Amerikalı Soprano Eleanor Steber'in konseriydi. Üç tane güzel Puccini ariası, beş tane güzelce Schubert şarkısı, birkaç tane orta karar başka eser ve herbat, sallantılı bir

Menotti dinledik. Menotti'de Bn. Steber'in attığı kahkahalar pek beğenilmiş olacak ki bu arya dinleyicilerin ısrarı üzerine tekrarlandı. Amerikalı sanatçıyı birkaç hafta sonra hatırlıyacağımızı zannetmiyorum; ama piyanisti Edvin Biltcliffe'i evet.

Bedii SEVİN

daima emrinize amadedir

Motorlu vesait kullananlar BP servis istasyonlarında geniş imkânlarla malik ve cihanşümül şöhreti olan bir şirketin dünyaca tanınmış mamullerinden ve servisinden faydalanabilirler.

Arabanızdan daha iyi randıman almak için

BP Energol
"Visco-Static"

—her mevsime uygun motor yağı, aşınmayı %80'e kadar azaltır

BP Energol
—5 defa rafine edilmiş motor yağı

BP Benzini
—daha tatlı, daha yüksek randıman sağlar

Yeşil Sarı

BP şildi British Petroleum Company Limited'in cihanşümül teşkilâtının timsalidir.

Sahip ve Yazı İşleri Müdürü

Nilüfer YALÇIN

Sekreter:

Orhan BALI

İdarehane: Büyük Han, No: 55

Yenişehir — Ankara

Tel: 27531

Haberleşme Adresi:

Posta Kutusu 131 — Ankara

Dizildiği ve Basıldığı Yer:

Yeni Matbaa Denizciler Cad.

Ankara

OPERATÖR - DOKTOR

Mustafa P. SOYGÜT

Göz Hastalıkları Müttehassısı

Hastalarını Hergün Öğleden

Sonra Muayene Eder.

Muayenehane : Samanpazarı Mey.

Billür Han Kat. 2 Tel: 19639

Ev: Cebeci Cad. SOYGÜT Apt.

No. 75/7 Tel: 26590